

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi nuorisorangaistuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että nuorisorangaistus otetaan pysyvään käyttöön koko maassa alle 18-vuotiaana tehtyjen rikosten seuraamuksena. Nuorisorangaistuksesta säädettäisiin laki, joka tulisi voimaan alueellisesti rajoitetun nuorisorangaistuksen kokeilemisestä annetun lain voimassaolon päättyessä vuoden 2005 alussa. Samalla rikoslakiin, rikosvahinkolakiin sekä eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annettuun lakiin ehdotetaan tehtäväksi nuorisorangaistuksen edellyttämät muutokset.

Nuorisorangaistuksen tuomitsemisedellytyksiin, sisältöön, täytäntöönpanoon, toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomisen seurauksiin ja muihin mainittuun rangaistukseen liittyviin kysymyksiin liittyvä sääntely perustuisi lähtökohtaisesti nuorisorangaistuksen kokeilemisestä annettuun lakiin.

Nuorisorangaistuksen vakinaistamisen yhteydessä ehdotetaan kuitenkin nyt tehtäväksi kokeilulakiin verrattuna useita sellaisia muutoksia, joita nuorisorangaistuskokeilusta saadut käytännön kokemukset ja nuorisorikostoimikunnan mietinnöstä saadut lausunnot edellyttävät. Perusteellisempaa jatkovalmistelussa suoritettavaa selvittämistä ja harkintaa edellyttävät nuorisorangaistuksen käyttöalan laajentaminen 18-20-vuotiaana tehtyihin rikoksiin sekä työpalvelun ja mielenterveys- ja päihdehoidon liittäminen nuorisorangaistukseen.

Lakiehdotuksen mukainen nuorisorangaistus olisi edelleen ehdollisen vankeusrangaistuksen tasolla oleva mutta käytännössä sitä tuntuvampi rangaistus, jolla pyritään painok-

kaasti ehkäisemään tekijän syyllistymistä uusiin rikoksiin. Nuorisorangaistusta ei enää jaettaisi valvontaan ja nuorisopalveluun. Lain mukaan nuorisorangaistuksen täytäntöönpano olisi sovitettava yhteen tuomitun elämäntilannetta ja rangaistuksen suorittamista edistävien tukitoimien kanssa. Laissa säädettäisiin myös alustavasta toimeenpanosuunnitelmasta ja siihen liittyvästä aloitteenteosta. Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon vaikuttava päihdyttävien aineiden käyttö erityisesti kiellettäisiin. Tarvittaessa mainitun kiellon noudattaminen voitaisiin tarkistaa puhalluskokeella.

Nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelman ehtojen ja siihen perustuvien määräysten rikkomisen seurauksia ehdotetaan kehitettäväksi. Sitä edellyttää nuorisorangaistuksen toimivuus rangaistuksena. Valvontataapaamisen tai vastaavan tilaisuuden laiminlyönyt tuomittu voitaisiin määrätä noudettavaksi seuraavaan sellaiseen tilaisuuteen. Jos tuomittu ei ojentuisi huomautuksesta tai muuten vakavasti rikkoisi toimeenpanosuunnitelman ehtoja, hänelle annettaisiin kirjallinen varoitus, jonka noudattamatta jättämisestä asia saatettaisiin tuomioistuimeen. Vakavien rikkomusten vuoksi tuomioistuimien edelleenkin määräisi suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan sijaan toisen rangaistuksen, joka esityksen mukaan voisi käytännössä olla myös ehdoton vankeusrangaistus.

Esitys liittyy valtion vuoden 2005 talousarvioesitykseen.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 2005 alussa.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	3
1. Johdanto	3
2. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
2.1. Kokeilulaki ja -asetus	5
2.2. Nuorisorangaistukseen liittyviä lukumäärätietoja	6
3. Nykytilan arviointi.....	8
4. Esityksen keskeiset ehdotukset	12
5. Esityksen vaikutukset	13
6. Asian valmistelu	14
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	16
1. Lakiehdotusten perustelut	16
1.1. Laki rikoslain muuttamisesta	16
6 luku. Rangaistuksen määräämisestä	16
7 luku. Yhteisestä rangaistuksesta.....	18
1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.....	19
1.3. Laki rikosvahinkolain 8 §:n muuttamisesta.....	38
1.4. Laki eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	38
2. Tarkemmat säännökset	38
3. Voimaantulo	38
LAKIEHDOTUKSET	39
rikoslain 6 ja 7 luvun muuttamisesta.....	39
nuorisorangaistuksesta.....	41
rikosvahinkolain 8 §:n muuttamisesta.....	46
eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	47
LIITE	48
RINNAKKAISTEKSTIT	48
rikoslain 6 ja 7 luvun muuttamisesta.....	48
rikosvahinkolain 8 §:n muuttamisesta.....	51
eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	52

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Nuorille tarkoitetun uuden avoseuraamuksen kehittäminen on lähtenyt tarpeesta monipuolistaa vapaudessa suoritettavien seuraamusten valikoimaa ja ottaa rangaistusta määrättäessä yksittäisen rikoksesta tuomittavan nuoren elämäntilanne entistä laajemmin huomioon. Kansainvälisesti vertaillen nuorten rikoksenteekijöiden kohtelu suomalaisessa seuraamusjärjestelmässä on ollut vielä nuorisorangaistuksen kokeiluluonteisen käyttöön ottamisenkin jälkeen verraten jäykkää ja ennen kaikkea vähäisiin vaihtoehtoihin sidottua.

Ehdollisen rangaistuksen ei valvonnallakaan tehostettuna ole koettu yksinään vastaavan niihin vaatimuksiin, joita nuorille määrättävälle seuraamukselle voidaan asettaa. Tutkimustulokset osoittavat, että ehdolliseen vankeuteen tuomittujen alle 18-vuotiaiden joukossa on pieni ongelmaryhmä, joka edustaa noin 10 prosenttia tuomituista ja jolle ehdollinen vankeus ei näytä toimivan tavoitteidensa mukaisena varoituksena. Tätä ryhmää varten on oltava riittävän tuntuva vaihtoehto, jonka ei kuitenkaan tulisi kuin viime kädessä olla ehdoton vankeusrangaistus.

Ehdottoman vankeusrangaistuksen suorittamiseen saattaa tuomitun kannalta liittyä huomattavia hättävää vaikutuksia kuten laitostottumusta, yhteiskunnanvastaisen osakulttuuriin pariin joutumista, mielenterveyshaittoja, rikoksenteekijäksi leimautumista sekä opiskelun ja työnteon katkeamista. Mainitut seikat vaikeuttavat vankilasta vapautuvan mahdollisuuksia sopeutua takaisin yhteiskuntaan ja heikentävät hänen mahdollisuuksiaan käyttäytyä jatkossa lainmukaisesti.

Rikosseuraamusviraston tilastojen mukaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitut nuoret rikoksenteekijät uusivat rikoksia useammin ja nopeammin kuin vanhemmat rikoksenteekijät. Noin kolme neljäsosaa alle 18-

vuotiaana vapautuneista vangeista palaa vankilaan vuoden kuluessa vapautumisesta ja 18—20-vuotiaana vapautuneista yli puolet. Lisäksi on otettava huomioon se, että kansainvälisten sopimusten ja Suomen lainsäädännön mukaan ehdotonta vankeusrangaistusta tulee käyttää vain poikkeuksellisesti alle 18-vuotiaiden tekemien rikosten seuramuksena.

Nuorisorangaistuskokeilussa on edellä mainitut ehdolliseen ja ehdottomaan vankeuteen liittyvät näkökohdat huomioon ottaen pyritty yhdistämään rankaisemiseen ja tekijän uusia rikoksia ehkäisevään sosiaalistamiseen liittyviä näkökohtia. Nuorisorangaistuksen tavoitteena on selkeästi osoittaa tehdyn rikoksen moitittavuus. Samalla nuorisorangaistuksen ohjelmiin sisältyy tukea ja ohjausta, joiden tarkoituksena on auttaa nuorta paremmin elämään yhteiskunnan sääntöjen mukaista elämää. Alueellisella nuorisorangaistuskokeilulla on haettu kokemuksia siitä, mihin suuntaan tällaista nuorille kohdistettua rangaistusta on kehitettävä.

Nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annettu laki (1058/1996; jäljempänä kokeilulaki) tuli määräaikaisena voimaan 1 päivänä helmikuuta 1997. Lain voimassaoloa on jatkettu kaksi kertaa siten, että se on voimassa vuoden 2004 loppuun. Tarkemmat säännökset nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta ovat nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetussa asetuksessa (1066/1996; jäljempänä kokeiluasetus).

Nuorisorangaistuksen nykyinen käyttömahdollisuus on alueellisesti rajattu. Rangaistus voidaan tuomita Espoon, Helsingin, Joensuun, Tampereen, Turun, Vaasan ja Vantaan käräjäoikeuksissa, joiden alueella asuu yhteensä noin kolmasosa Suomen väestöstä. Kokeilualueella myös tehdään noin kolmasosa alle 18-vuotiaiden tekemistä rikoksista.

Kokeilulain 3 §:ää muutettiin vuonna 1999

siten, että seuraamusta voidaan lähinnä pitää ehdollisen vankeusrangaistuksen vaihtoehtona. Lainmuutoksella pyrittiin korostamaan sitä, että nuorisorangaistuksella voidaan puuttua nuoren rikoskierteeseen ilman aikaisemmin tuomittuja ehdollisia vankeusrangaistuksia.

Kun kokeilulain voimassaoloa viimeksi jatkettiin vuoden 2001 lopussa, alueellisen kokeilun jatkamista pidettiin eduskunnassa monin tavoin ongelmallisena (PeVL 59/2001 vp ja LaVM 24/2001 vp). Perusoikeuksista johtuva yhdenvertaisen kohtelun vaatimus edellyttää alueellisesti eriarvoisen kohtelun poistamista. Jo tuolloin kokeilun katsottiin jatkuneen niin pitkään, että edellytyksiä nuorisorangaistuksen sisällön täsmentämiseksi ja valtakunnallistamiseksi olisi pitänyt olla.

Lakivaliokunta ei pitänyt kokeilun laajentamista koko maahan mahdollisena täytäntöönpanoon liittyvien käytännön vaikeuksien vuoksi. Myös itse nuorisorangaistukseen todettiin liittyvän ongelmia ja puutteita, jotka koskevat etenkin varsin usein tapahtuvaa nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon keskeyttämistä ja ehtojen rikkomisen seuraamuksia. Samalla kiinnitettiin huomiota tuolloin jo asetettuun nuorisorikostoimikuntaan ja sen työn vaatimaan aikaan.

Oikeusministeriö asetti 10 päivänä loka-kuuta 2001 toimikunnan valmistelemaan nuoria rikoksentekejiä koskevan seuraamusjärjestelmän uudistamista (nuorisorikostoimikunta). Toimikunnan tehtävänä muun ohessa oli selvittää, voidaanko nuorisorangaistus ottaa vakinaiseksi rangaistukseksi seuraamusjärjestelmään. Toimeksiantoon kuului myös nuorisorangaistuksen kehittäminen kokeilusta saatujen kokemusten pohjalta. Toimikunta luovutti mietintönsä 6 päivänä maaliskuuta 2003 (komiteamietintö 2003:2). Mietinnöstä annetuista lausunnoista on laadittu tiivistelmä (oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2003:29).

Nuorisorikostoimikunnan työn yhteydessä nuorisorangaistukseen ja sen kehittämistarpeisiin perehdyttiin laajasti. Tärkeätä palautetta tuli mietinnön lausuntokierrokselta. Nuorisorangaistusta koskevia erilaisia tutkimuksia ja selvityksiä on myös ehditty tehdä useita. Niistä keskeisin on Matti Marttusen ja Jukka-Pekka Takalan ”Nuorisorangaistus

1997—2001. Uuden rangaistuslajin arviointi” (Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 192. Helsinki 2002). Mainitun tutkimuksen tietoja on hyödynnetty tämän hallituksen esityksen valmistelussa.

Käytännön kokemusten ja nuorisorikostoimikunnan mietinnön lausuntopalautteen perusteella vallitsee varsin laaja yksimielisyys siitä, että nuorisorangaistus tai sitä vastaava nuorelle rikoksentekeijälle mitoitettu, hänen erityisolosuhteensa huomioon ottava seuraamus on tarpeellinen. Toisaalta kokeiltavana olevassa nuorisorangaistuksessa on katsottu olevan paljon parantamisen varaa.

Kokeilulain jatkettu voimassaolo päättyi vuoden 2004 lopussa. Kokeilusta saadut kokemukset ja nuorisorikostoimikunnan mietinnöstä saatu palaute tekevät mahdolliseksi sen, että nuorisorangaistus voidaan vuoden 2005 alusta ottaa vakinaiseen käyttöön koko maassa alle 18-vuotiaana tehtyjen rikosten seuraamuksena. Ehdotettava lainsäädäntö perustuu monin paikoin kokeilulakiin. Kuitenkin tässä yhteydessä ehdotetaan kokeilulain mukaiseen nuorisorangaistukseen verrattuna tehtäväksi sellaisia käytännön kokemuksiin ja lausuntopalautteeseen perustuvia muutoksia, jotka ovat mahdollisia asetetun voimaantulotavoitteen puitteissa ja joilla pyritään parantamaan nuorisorangaistuksen toimivuutta.

Oikeusministeriö on 7 päivänä lokakuuta 2003 asettanut työryhmän laatimaan nuorisorikostoimikunnan työn pohjalta ehdotusta hallituksen esitykseksi nuorten epäiltyjen rikosasioiden käsittelemistä ja seuraamusjärjestelmää koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Työryhmän määräaika päättyi 30 päivänä syyskuuta 2004. Ehdotukseensa työryhmän on laadittava säännökset nuorisorangaistuksesta sisällöllisesti uudistettuna. Erikseen harkittavaksi tulevat nuorisorikostoimikunnan ehdottamat ja sinänsä lausuntokierroksella myönteistä palautetta saaneet mutta perusteellista lisäselvittämistä ja -harkintaa edellyttävät nuorisorangaistuksen kehittämisehdotukset kuten rangaistuksen käyttöalan laajentaminen 18—20-vuotiaana tehtyihin rikoksiin sekä työpalvelun ja mielenterveys- ja päihdehoidon liittäminen nuorisorangaistukseen. Näitä ehdotuksia koskeva harkinta ja valmistelu on syytä tehdä työryhmän suoritettavan nuorten seuraamusjär-

jestelmän kokonaisarvioinnin yhteydessä. Työryhmän työhön perustuva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle vuonna 2005.

2. Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1. Kokeilulaki ja -asetus

Nuorisorangaistus voidaan tuomita alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta, jos sakkoa on pidettävä riittämättömänä seuraamuksena eivätkä painavat syyt vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista ja nuorisorangaistuksen tuomitsemista on pidettävä perusteltuna uusien rikosten ehkäisemiseksi ja tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi. Samalla kertaan tuomitavista rikoksista tuomitaan vain yksi nuorisorangaistus. Tuomioistuimien voi myös tuomita osasta rikoksia nuorisorangaistuksen sekä osasta sakkorangaistuksen. Rikoslain (39/1889) 6 luvun 13 §:n 4 momentin mukaan, jos rangaistukseksi tuomitaan nuorisorangaistus, vapaudenmenetyks on otettava huomioon kohtuullisessa määrin vähentämällä tuomittavalle muutoin määrättäviä nuorisopalvelutunteja.

Nuorisorangaistuksen tuomitsemista edeltää harkinta kysymyksessä olevan seuraamuksen tarkoituksenmukaisuudesta nuorelle. Valmisteluun liittyy viranomaisyhteistyötä ennen kaikkea sosiaaliviranomaisten ja Kriminaalihuoltolaitoksen välillä. Esitutinnan tai syyteharkinnan aikana tai niiden jälkeen yleensä sosiaaliviranomaiset laativat alle 18-vuotiaasta rikoksentekijästä henkilötutkinnan. Jos nuorisorangaistus henkilötutkinnan perusteella saattaa tulla kysymykseen, Kriminaalihuoltolaitoksen pitäisi lisäksi laatia alustava toimeenpanosuunnitelma. Jotta tuomioistuimien tietäisi, mikä rangaistuksen sisältö tulee käytännössä olemaan, sille tulisi esittää alustava toimeenpanosuunnitelma ennen rangaistuksen määräämistä. Alustava toimeenpanosuunnitelma voi olla osa henkilötutkintaa tai henkilötutkinnan liite.

Lain mukaan Kriminaalihuoltolaitoksen, tuomitun asuinpaikan sosiaalilautakunnan ja nuorelle määrätyn valvojan on yhteistyössä laadittava toimeenpanosuunnitelma, jossa määritellään miten usein ja millä tavoin tuomitun on oltava yhteydessä valvojaansa, nuorisopalvelun aikataulu ja palvelun suorittamistapa.

risopalvelun aikataulu ja palvelun suorittamistapa.

Nuorisorangaistus koostuu nuorisopalvelusta ja valvonnasta. Nuorisopalvelua voidaan tuomita vähintään 10 ja enintään 60 tuntia ja valvontaa vähintään neljä kuukautta ja enintään vuosi.

Nuorisopalvelu käsittää valvonnan alaisena tehtävää säännöllistä, palkatonta työtä sekä ohjauksen alaisena suoritettavia sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä. Nuorisopalveluun kuuluva palkaton työ voidaan suorittaa julkisyhteisön tai julkisoikeudellisen yhdistyksen taikka muun voittoa tavoittelemattoman yhteisön tai säätiön tehtävissä. Nuorisopalveluun kuuluvia tuomitun sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseen tähtäviä tehtäviä ja toimintoja voivat olla erilaiset kurssit ja ohjelmat, jotka liittyvät tuomitun elämäntilanteen selvittämiseen ja sitä kautta esimerkiksi ammattiin, koulutukseen, työhön ja vapaa-ajan käyttämiseen, päihteiden käyttöön, sosiaalipalveluihin, asumiseen ja raha-asioiden hoitamiseen. Nuorisopalvelussa voidaan hyödyntää valmiita palveluohjelmia. Nuorisopalvelua voidaan toteuttaa myös ryhmätoimintana.

Valvojaksi määrätään Kriminaalihuoltolaitoksen virkamies, jonka avuksi voidaan erityisestä syystä määrätä muu henkilö. Kriminaalihuoltolaitoksen määräämän valvojan tulee huolehtia toimeenpanosuunnitelman noudattamisesta. Hänen tulee myös tukemalla ja ohjaamalla tuomitua pyrkiä edistämään tämän mahdollisuuksia selviytyä tekemättä uusia rikoksia. Valvontaan kuuluu myös rikoksen merkityksen selvittämistä tuomitulle esimerkiksi kahdenkeskinen keskustelu. Myös valvonnassa hyödynnetään valmiita ohjelmia ja ryhmätoimintaa.

Kriminaalihuollossa on valmistettu nuorisorangaistuskokeilua varten kolme työskentelyohjelmaa, joista ”Nuori ja rikos” jäsentää valvontaan kuuluvia keskusteluja sekä ohjelmat ”Nuori ja päihteet” ja ”Nuori ja yhteiskunta” nuorisopalvelun sisältöä. Valvontatyön yhdenmukaistamiseksi on laadittu valvojan käsikirja, jonka tarkoituksena on ohjata työskentelyohjelmien käyttöä.

”Nuori ja rikos” — ohjelmalla pyritään rikoksista keskustelemisen avulla lisäämään tuomitun ymmärtämystä siitä, miksi hän te-

kee rikoksia, mikä niissä on väärin, mitä rikosten tekeminen aiheuttaa uhrille sekä teki-jälle itselleen sekä miten rikoksenteke-tilanteita voidaan ehkäistä kehittämällä vaihtoehtoisia toimintatapoja.

”Nuori ja päihteet” —ohjelman tarkoituksena on antaa tuomitulle tietoa päihteisiin liittyvistä asioista, löytää vaihtoehtoja päih-teiden ongelmakäytölle sekä tukea tuomittua hänen lähtökohtiensa ja tarpeidensa mukaan. Ohjelma on viidentoista tunnin kokonaisuus, johon kuuluu tehtävien ja harjoitusten läpi-käyntiä, tutustumiskäynti päihdehuoltolaitokseen sekä entisen päihdeidenkäyttäjän tapaa-minen.

”Nuori ja yhteiskunta” —ohjelman tavoitteenä taas on muun ohessa auttaa tuomittua näkemään itsensä osana yhteiskuntaa ja saa-da hänet ymmärtämään minkälaisia oikeuksia ja velvollisuuksia hänellä on yhteiskunnan jäsenenä. Ohjelma rakennetaan tuomitun tarpeista lähtien ja se toteutetaan pääosin ryh-mätyönä. Toimintaan kuuluu tehtäviä, rooli-harjoituksia, asiantuntija-alustuksia ja tutus-tumiskäyntejä.

Nuorisopalvelutunnit ovat käytännössä ja-kautuneet melko tasaisesti palkattoman työn ja muiden sosiaalista toimintakykyä edistävi-en tehtävien välille. Palkattoman työn osuus suoritetuista nuorisopalvelutunneista oli ko-keilun ensimmäisenä vuonna vähäisempää kuin vuodesta 1998 alkaen. Toisaalta muulla tavalla kuin palkattomana työnä suoritettut nuorisopalvelutunnit on lähes yksinomaan käytetty valmiiksi laadittujen työskentelyoh-jelmien läpikäymiseen. Valvontakäynneistä on noin kolmannes käytetty ”Nuori ja rikos” —työskentelyohjelman läpikäymiseen. Muil-ta osin valvontakäynnit koostuvat muusta oh-jelmasta ja keskusteluista.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano on aloitettava viipymättä tuomion tultua täytän-töönpanokelpoiseksi. Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano voidaan tuomitun suostu-muksella aloittaa ennen kuin tuomio on saan-ut lainvoiman, jos tuomittu on tyytynyt rat-kaisuun siltä osin kuin hänet on tuomittu nuorisorangaistukseen.

Valvojan on oltava tarpeen mukaan yhtey-dessä valvottavan huoltajaan ja pidettävä yh-teyttä nuorisopalvelupaikkaan. Hänen on il-moitettava Kriminaalihuoltolaitoksen alue-

toimistolle valvonnan ja nuorisopalvelun edistymisestä sekä toimeenpanosuunnitelman määräysten rikkomisesta.

Tuomitulle, joka menettelee vastoin toi-meenpanosuunnitelmaa tai sen nojalla annet-tuja määräyksiä, on Kriminaalihuoltolaitok-sen annettava kirjallinen huomautus. Jos nu-orisorangaistukseen tuomittu ei aloita nuoriso-rangaistuksen suorittamista taikka jättää suo-rittamisen kesken tai muuten vakavasti rik-ko toimeenpanosuunnitelman ehtoja, Kri-minaalihuoltolaitoksen on viipymättä laadit-tava selvitys asiasta viralliselle syyttäjälle. Jos syyttäjä katsoo tuomitun menetelleen mainitulla tavalla, hänen on saatettava asia käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Tuomioistu-in voi tuolloin määrätä valvonta-ajan pidennet-täväksi enintään yhdellä vuodella tai tuomita tuomitun rangaistukseen, joka vastaa nuori-sorangaistuksesta suorittamatta jäänyttä osaa. Tuomittavan rangaistuksen lajia tai laatua ei laissa säädellä.

Jos nuorisorangaistukseen tuomittu olisi tuomittava ehdottomaan vankeusrangaistuk-seen ennen nuorisorangaistuksen tuomitse-mista tehdystä rikoksesta taikka nuorisoran-gaistuksen tuomitsemisen jälkeen mutta en-nen valvonta-ajan päättymistä tehdystä uu-desta rikoksesta, voidaan hänet tuomita tästä rikoksesta ja nuorisorangaistukseen johta-neesta rikoksesta yhteiseen vankeusrangais-tukseen. Yhteisestä vankeusrangaistuksesta on vähennettävä jo täytäntöön pantua nuori-sorangaistusta vastaava kohtuullinen määrä.

2.2. Nuorisorangaistukseen liittyviä lu-kumäärätietoja

Tuomitujen nuorisorangaistusten määrät ovat vaihdelleet vuosittain huomattavasti. Kokeilun alkuvuosina tuomitujen nuoriso-rangaistusten lukumäärissä oli selvää kasvua, viime vuosina lukumäärät ovat kuitenkin läh-teneet vieläkin selvempään laskuun. Vuosina 1997—2002 on vuosittain tuomittu nuoriso-rangaistuksia 45, 45, 68, 102, 45 ja 38 eli yhe-teensä 343. Vuoden 2003 ensimmäisellä puo-liskolla nuorisorangaistuksia on tuomittu 20. Ainoastaan vuonna 2000 on päästy nuoriso-rangaistusta säädettäessä tavoitteeksi asetet-tuun 100 nuorisorangaistuksen vuositason.

Nuorisorangaistusten määrän vaihtelut ovat

seuranneet alustavien toimeenpanosuunnitelmien määrän vaihtelua. Vuonna 2001 alustavia toimeenpanosuunnitelmia laadittiin enää vain runsas kolmasosa siitä kuin edellisenä vuotena. Alustavien toimeenpanosuunnitelmien vähentyminen ja siitä aiheutuva nuorisorangaistusten vähentyminen liittyvät lukuisiin nuorisorangaistuksen ongelmiin, joita käsitellään lähemmin seuraavassa jaksossa.

Nuorisorangaistuksen tuomitsemisessa on havaittavissa myös paikkakuntaakohtaisia eroja varsinkin, jos kokeilupaiikkakunnilla tuomitut nuorisorangaistukset suhteutetaan käräjäoikeuksien tuomiopiirien asukasmääriin. Vuoden 2001 loppuun mennessä nuorisorangaistuksia oli tuomittu kokeilupaiikkakunnilla seuraavasti:

Espoo	10
Helsinki.....	87
Joensuu	38
Tampere	27
Turku.....	74
Vaasa.....	26
Vantaa.....	43

Tyypillisimpiä nuorisorangaistukseen johdettavista päärikoksista ovat varkaus ja pahoinpitely. Yleensä tuomiot käsittävät useita rikoksia. Nuorisorangaistukseen tuomitettujen rikokset on tehty keskimäärin 16 ½ vuoden iässä, tuomitettujen keski-ikä on hieman yli 17 vuotta. Vuoden 2001 loppuun mennessä tuomitettujen nuorisorangaistusten nuorisopalvelun keskipituus on ollut 33 tuntia ja valvonnan keskipituus hieman alle 8 kuukautta.

Kesäkuun 2003 loppuun mennessä Kriminaalihuoltolaitoksen täytäntöön pantavaksi on tullut 334 nuorisorangaistusta. Niistä loppuun suoritetuksi oli tullut 173. Tuomioistuimien oli mainittuun ajankohtaan mennessä joutunut keskeyttämään 102 nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon. Näin ollen loppuun käsitellyistä (suoritettu ja keskeytetyt rangaistukset) nuorisorangaistuksista noin 37 prosenttia oli jouduttu keskeyttämään.

Nuorisorangaistuksen keskeyttäminen johdetaan pääasiallisesti toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomisesta, josta säädetään kokeilulain 10 ja 11 §:ssä. Nuorisorangaistus joudutaan keskeyttämään lain 12 §:n nojalla

myös silloin, kun nuorisorangaistukseen tuomittu tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen muusta ennen valvonta-ajan päättymistä tehdystä rikoksesta. Vuoden 2001 lopun tietojen mukaan 83 prosenttia keskeyttämisistä (55 tapausta 66:sta) perustui toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomiseen. Kriminaalihuoltolaitoksen tietojen mukaan nuorisorangaistuksen keskeyttämisen syistä selvästi keskeisin on tuomitun päihdeongelma.

Toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomisen seuraamuksena on tietävästi vain yhdessä tapauksessa käytetty nuorisorangaistuksen kokeilulain 11 §:n 1 momentin 1 kohdan mahdollistamaa valvonta-ajan pidentämistä. Kun nuorisorangaistus keskeytyy toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomisen vuoksi, suorittamatta jääneen rangaistuksen osan sijaan tuomitaan yleensä mainitun momentin 2 kohdan nojalla ehdollinen vankeusrangaistus joko yksinään tai oheissakolla tehostettuna. Oikeuskäytännössä on huomattavaa vaihtelua sen suhteen, kuinka montaa päivää ehdollista vankeutta yksi suorittamatta jäänyt nuorisopalvelutunti vastaa. Esimerkiksi käräjäoikeuksissa vastaavuudeksi on eräissä tapauksissa katsottu vain 0,8 päivää, kun korkein oikeus on ratkaisussaan 2000:87 katsonut vastaavuudeksi 8 päivää. Muutamassa tapauksessa on tuomittu myös sakkorangaistus. Ehdotonta vankeutta ei ainakaan kokeilun ensimmäisinä vuosina tuomittu suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan sijaan. Nuorisorangaistuksen sijaan tuomittavista rangaistuksista ei ole selvitystä, joka kattaisi viimeisimmät vuodet.

Nuorisorangaistukseen tuomituille on tyypillistä syyllistyminen uusiin rikoksiin sekä nuorisorangaistuksen suorittamisaikana että sen jälkeen. Ensimmäisenä kokeiluvuonna eli 1997 nuorisorangaistukseen tuomituista 31 nuoresta oli 27 kolmen vuoden kuluessa nuorisorangaistuksen tuomitsemisesta tuomittu uudesta rikoksesta sellaiseen rangaistukseen, joka ilmenee rikosrekisteristä. Vuosina 1998 ja 1999 nuorisorangaistuksen tuomitettujen uusiminen on ollut vähäisempää, varsinkin kun tarkastelu tehdään ottamalla huomioon uuden rikoksen tekeminen vuoden kuluessa nuorisorangaistuksen tuomitsemisesta. Vuonna 1999 nuorisorangaistuksen tuomi-

tuista 40 prosenttia teki uuden rikoksen vuoden kuluessa nuorisorangaistuksen tuomisesta.

3. Nykytilan arviointi

Tehtyjen selvitysten, tutkimusten ja kyselyjen sekä nuorisorikostoimikunnan mietinnön lausuntopalautteen mukaan vallitsee varsin laaja yksimielisyys siitä, että nuorisorangaistus tai sitä vastaava nuorelle rikoksenteijälle mitoitettu, hänen erityisolosuhteensa huomiioon ottava seuraamus on tarpeellinen.

Nuorisorangaistusten määrä kuitenkin lähti huomattavaan laskuun vuonna 2001. Selitykseksi nuorisorangaistuksen käytön vähenemiselle on esitetty käytännön ongelmia nuorisorangaistuksen valikoitumismenettelyssä, jossa kunnan sosiaaliviranomaisen ja Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijöiden tulisi toimia yhteistyössä. Nuorisorangaistuksen käytön vähenemistä on myös selitetty kriminaalihuoltoviranomaisten ”kyllästymisellä” useaan otteeseen jatkettuun työlääseen kokeiluun, jonka on arvioitu vieneen noin neljä prosenttia kriminaalihuoltotyön kokonaistyöajasta.

Nuorisorangaistukseen valikoitumiseen liittyvä ongelma on se, että huomattava osa eli noin kolmannes aloitetuista nuorisorangaistuksista keskeytyy. Kriminaalihuoltolaitoksessa koottujen tietojen mukaan selvästi tärkein keskeyttämiseen johtava syy on tuomittuun päihdeongelma. Nuorisorangaistus jää vain harvoin kokonaan aloittamatta. Nuorisorangaistukseen tuomitut myös näyttävät uusivan rikoksensa tiheästi, mikä selittyy suurelta osin sillä, että nuorisorangaistukseen valikoituu hyvin moniongelmaisia rikoksenteijöitä.

Kriminaalihuollon viranomaiset ovat kaihanneet nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon rinnalle sosiaaliviranomaisten työtä, esimerkiksi perhetyötä. Myös huumausaine-, alkoholi- ja mielenterveysongelmaisten nuorten tukea ja hoitoa tulisi tehostaa rangaistuksen suorittamisen aikana. Epäkohdaksi on koettu myös se, että nuorisorangaistuksen suorittamisen jälkeen nuorelle ei ole tarjolla riittävää tukiverkkoa. Rangaistuksen suorittamisen jälkeinen tuki voi olla yksi vaikuttamiskeino siihen, ryhtyykö nuori uudelleen

tekemään rikoksia.

Toisaalta kriminaalihuoltoviranomaiset ovat korostaneet sitä, kuinka kovia huumeita käyttävien, vaikeasti mielenterveysongelmaisten tai rikosten tekemisen elämäntavaksi omaksuneiden nuorten on yleensä lähes mahdotonta sitoutua säännöllisyyttä ja tiheitä tapaamisia edellyttävän nuorisorangaistuksen suorittamiseen. Säännöllisessä rangaistuksen suorittamisessa saattaa olla vaikeuksia jo senkin vuoksi, että tuomittu nuori ei ole koskaan tehnyt töitä tai ei ole enää vähään aikaan käynyt koulua. Nuorisorangaistusta suorittavien sosiaalinen tilanne saattaa myös olla hyvinkin huono.

Huomattava osa nuorisorangaistukseen tuomituista on kuitenkin sitoutunut rangaistuksen suorittamiseen hyvin. Tähän ryhmään kuuluvat ensinnäkin ne tuomitut, joiden rikollisuus on satunnaista ja vähäistä. Toiseksi nuorisorangaistuksen suorittaminen on onnistunut hyvin sellaisilta nuorilta, joiden rikollinen ura on jo edennyt pitkälle, mutta jotka täysi-ikäisyyden lähestyessä ovat kiinnostuneita muuttamaan elämänsä suuntaa. Nuorisorangaistukseen liittyvä tuomitun oman elämäntilanteen ja käytännön asioiden selvittely ovat motivoineet rangaistuksen suorittamiseen.

Kriminaalihuoltoviranomaisten mukaan nuorisorangaistuksen täytäntöönpanossa on saatu aikaan myönteistä kehitystä esimerkiksi koulutus- ja asuntoasioissa sekä työllistymisessä. Nuorisorangaistuksen keskeyttämistilastot eivät välttämättä kuvaa todellista tilannetta nuoren elämässä. Nuorisorangaistus saattaa sen keskeyttämisestäkin huolimatta toimia muutosprosessin käynnistäjänä.

Eräs nuorisorangaistukseen valikoitumiseen liittyvä kysymys on tuomitun suostumus. Esimerkiksi yhdyskuntapalvelu edellyttää suostumusta. Ennuste nuorisorangaistuksen läpiviemiselle on huono, jos nuori jo alustavaa toimeenpanosuunnitelmaa tehtäessä tai rikosasiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä ilmoittaa, ettei tule nuorisorangaistusta suorittamaan. Tuomitun suostumusta edellyttävänä nuorisorangaistus tulisi kuitenkin ilmeisesti jäämään tarpeettoman vähälle käytölle.

Kokeiltavana olevaan nuorisorangaistukseen liittyen ei ole selvää, voidaanko nuori-

sorangaistus tuomita myös sellaisessa tapauksessa, jossa ainoastaan osa samalla kertaa käsiteltävistä rikoksista on tehty alle 18-vuotiaana. Varsinkin koko maahan laajentamisesta aiheutuva nuorisorangaistusten määrän lisääntyminen edellyttää tämän asian ratkaisemissa laissa.

Nuorisorangaistuksen rakenteeseen ja sisältöön on lukuisissa yhteyksissä kiinnitetty huomiota erityisesti kriminaalihuoltoviranomaisten taholta. Valvonnan ja nuorisopalvelun rajan hämärtyminen on erityisesti tuotu esiin. Esimerkiksi keskusteluluonteista toimintaa kuuluu kumpaankin osaan. On ehdotettu nuorisorangaistuksen kehittämistä yksiosaiseksi. Myös valvontaan ja nuorisopalveluun liittyvien tuntien merkityksen vapaaajan menetyksenä on katsottu olevan nuorelle sama. Nuorisopalvelutunnit ovat jakautuneet melko tasaisesti palkattoman työn ja muiden sosiaalista toimintakykyä edistävien tehtävien ja ohjelmien kesken.

Nuorisorangaistuksen nuorisopalveluun sisältyvällä palkattomalla työllä voidaan korostaa rangaistuksen tuntuvuutta. Samalla tuomittu saa käytännön kokemusta ja tietoa, jotka helpottavat hänen sopeutumistaan työelämään. Kokeilulain nuorisorangaistuksen palkaton työ on ollut käytännössä työelämään ja työn tekemiseen perehtymistä eikä esimerkiksi yhdyskuntapalvelun työhön verrattavaa varsinaista työntekoa.

Alle 18-vuotiaana rikoksiin syyllistyneiden kannalta rangaistukseen yhdistettyyn työhön liittyy merkittäviä ongelmia. Rangaistusvastuun alaikärajan juuri ylittäneen 15-vuotiaan työkyvyt ja -taidot eivät luonnollisista syistä puuttuvan työkokemuksen vuoksi ole kovin korkealla tasolla. Nykyisen kokeilulain kokemusten mukaan osa nuorisorangaistukseen tuomituista nuorista on muutenkin sellaisia, että rangaistuksen edellyttämän työn tekeminen aiheuttaa heille vaikeuksia. Jos nuori ei käy koulua tai opiskele taikka jos hän on työtön, häneltä saattaa helposti puuttua kyky noudattaa työntöön edellyttämää säännöllistä päivärytmiä.

Palkattomaan työhön liittyen vaikeuksia saattavat aiheuttaa myös tuomitun päihde- ja mielenterveysongelmat. Kriminaalihuoltolaitoksen mukaan ongelmia aiheuttaa myös sopivien työskentelypaikkojen löytäminen.

Vaikeuksia saattaa myös tulla jo löydettyjen työnantajien jatkohalukkuuden suhteen, jos nuorisorangaistukseen tuomitut nuoret jättävät rangaistukseen kuuluvan työntöön kesken. Nämä näkökohdat puhuvat sen puolesta, että nuorisorangaistuksen työhön liittyvän osan tulisi painottua varsinaisen palkattoman työn tekemisen sijasta työelämään ja työn tekemiseen liittyvään perehdyttämiseen, joka voisi nuoren ominaisuuksien ja tilanteen sen salliessa myös käsittää varsinaista työntekoa. Tämä on myöskin ollut käytännön tilanne jo kokeilulain aikana.

Kokeiluasetuksen 11 §:n 1 momentin mukaan nuorisopalveluun kuuluva palkaton työ voidaan suorittaa julkisyhteisön tai julkisoikeudellisen yhdistyksen taikka muun voittoa tavoittelemattoman yhteisön tai säätiön tehtävissä. Koska kysymyksessä on rangaistuksen täytäntöönpano, tästä rajauksesta ei ole syytä luopua. Perehdyttämispaikoista tultaisiin edelleenkin säätämään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Nuorisorangaistuksen rakenteeseen ja sisältöön liittyy sen paikka rangaistusjärjestelmässä. Nuorisorangaistus käsittää nuorisopalvelun ja valvonnan kautta syvällisemmän puuttumisen nuoren asemaan kuin ehdollinen vankeusrangaistus, jonka kanssa se on seuraamusjärjestelmässä muodollisesti samalla tasolla. Tässä esityksessä nuorisorangaistuksen sisältöön ei ehdoteta tehtäväksi sellaisia muutoksia, että nuorisorangaistuksen paikkaa seuraamusjärjestelmässä olisi arvioitava uudelleen. Asiaa on harkittava uudelleen, jos nuorisorangaistukseen tehdään aikaisemmin jo mainittuja, oikeusministeriön asettaman työryhmän harkittavana olevia nuorisorikos-toimikunnan ehdottamia laajoja muutoksia.

Alustavan toimeenpanosuunnitelman laatiminen perustuu ainoastaan lain esitöiden suosituksiin ja kriminaalihuoltoviranomaisten sisäisiin ohjeisiin. Näin ollen lailla säänneltyä ei ole myöskään se, kenelle aloitteen tekeminen alustavan toimeenpanosuunnitelman laatimiseksi kuuluu. Tätä asiantilaa ei voida pitää tyydyttävänä.

Kokeilulaissa ei säädetä valvojan avuksi mahdollisesti määrättävän henkilön tehtävistä ja asemasta. Laissa ei myöskään säädetä tuomitun velvollisuudesta pidättäytyä nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon vaikutta-

vasta päihdyttävien aineiden käyttämisestä ja mainittuun velvollisuuteen liittyvästä puhalluskokeen suorittamismahdollisuudesta, vaikka pähteiden käyttöön liittyvillä ongelmilla on tärkeä merkitys nuorisorangaistuksen keskeyttämisen syynä ja uusien rikosten taustatekijänä.

Toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomiseen liittyviä nykyisiä seurauksia ei ole pidetty onnistuneina ja nimenomaan tehokkaina edistämään toimeenpanosuunnitelman noudattamista. Nuori saattaa jopa laskelmoida sillä, että nuorisorangaistuksen sijaan tuomittava rangaistus tulisi olemaan lievempi kuin nuorisorangaistus. Tämä johtuu siitä, että lähes aina nuorisorangaistuksen suorittamatta jääneen osan tilalle tuomitaan ehdollinen vankeusrangaistus oheissakon kanssa tai ilman. Valvonnallakin tehostettuna ehdollinen vankeus on nuorisorangaistusta vähemmän tuntuva seuraamus.

Laissa ei mitenkään säännellä sitä, mitä seikkoja on otettava huomioon, kun valitaan nuorisorangaistuksen suorittamatta olevan osan tilalle tuomittavan rangaistuksen lajia. Nuorisorangaistus asettuu rangaistusjärjestelmässä ehdollisen vankeusrangaistuksen rinnalle. Kokeilulain esitöiden (HE 109/1996 vp, sivu 19) mukaan ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitseminen nuorisorangaistuksen suorittamatta olevan osan sijasta tulee vain harvoin kysymykseen, koska nuorisorangaistusta tuomittaessa on edellytyksenä kokeilulain 3 §:n mukaan se, etteivät painavat syyt vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Kun rikos on alun perin katsottu tällaiseksi, olisi esitöiden mukaan useimmiten ristiriitaista muuntaa rangaistus ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi pelkän ehtojen rikkomisen vuoksi. Korkeimman oikeuden ratkaisussa 2000:87 korostetaan arvioinnissa huomioon otettavana seikkana nuorisorangaistuksen perusteena ollutta rikosta.

Nopealla ja tehokkaalla noutoon, huomautuksiin ja varoitukseen perustuvalla puuttumisjärjestelmällä voidaan ehkäistä toimeenpanosuunnitelman ja siihen perustuvien määräysten rikkomista siten, että uuden rangaistuksen tuomitsemiseen ei jouduta. Samaan tavoitteeseen voidaan päästä myös sillä, että nuorisorangaistuksen täytäntöönpano sovitaan yhteen erilaisten tukitoimien kanssa. Sil-

loin kun uuden rangaistuksen tuomitsemiseen kaikesta huolimatta joudutaan, tuomioistuimen käytössä tulee myös tosiasiallisesti olla ehdoton vankeusrangaistus. Sitä edellyttää nuorisorangaistuksen toimivuus käytännössä. Rangaistuksen aloittamatta jättäneiden tai keskeyttäneiden määrän voidaan olettaa vähentyvän, jos tuomitun moitittavasta menettelystä saattaa käytännössäkin seurata ehdoton vankeusrangaistus.

Ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan tilalle saatetaan arvostella sillä perusteella, että nuorisorangaistus on aikanaan tuomittu, koska on katsottu, ettei ole painavia syitä ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen. Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ehdottomaan vankeuteen tuomitseminen on niin suomalaisen kuin kansainvälisenkin käsityksen mukaan viimeinen keino, koska vankeuden suorittamiseen liittyy erityisesti nuorten tuomittujen kannalta huomattavia haittavaikutuksia. On myös mahdollista, että nuorisorangaistuksen piiriin valikoituu sellaisia ongelmaisia rikoksentekijöitä, joiden käyttäytymiseen rikkomisen seuraamusten tuntuvuudella ei ole vaikutusta.

Huomattava kuitenkin on se, että nuorisorangaistuksen kautta nuorelle on tarjottu tilaisuus suorittaa vapaudessa seuraamus, jonka voi olettaa edistävän hänen sosiaalista selviytymistään. Nuori on sitten täytäntöönpanossa menetellyt vakavan moitittavasti tietoisena ehdottoman vankeusrangaistuksen uhkasta. Tämä näkökohta korostuu tapauksissa, joissa nuori on jo ennen nuorisorangaistusta tuomittu yhteen tai useampaan ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Rikkomusten seuraamuksia arvioitaessa on otettava huomioon myös se, että nuorisorangaistusta huomattavasti lievempi sakkorangaistus voidaan muuntaa ehdottomaksi vankeudeksi.

Nuorisorangaistuksen suorittamatta jääneen osan tilalle tuomittava ehdollinen vankeusrangaistus ei useinkaan ole keino sellaisen nuoren rikollisen toiminnan pysäyttämiseksi, joka on suhtautunut piittaamattomasti nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon. Vankeusrangaistuksen suorittamisen ja siitä vapautumisen yhteydessä hän voi myös parhaimmillaan päästä sellaisten toimintaohjelmien ja

tukitoimien piiriin, joita on esitelty nuorisorikostuomioikunnan mietinnön II osan jaksossa 6.3.

Nuorten kohdalla nopeaa puuttumista rikokseen pidetään tärkeänä rikoksen ja seuraamuksen välisen suhteen korostamiseksi. Nuorisorangaistuksen saattaminen nykyistä nopeammin toteutettavaksi rangaistukseksi ei ole mahdollista. Tämä johtuu esitutinnan, syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn vaatimasta ajasta, jota voidaan nopeuttaa tehokkaalla viranomaistyöllä. Myös nuoren rikosentekijän elämäntilanne on selvítettävä rangaistuksen määräämistä ja sisältöä varten.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa on jo pyritty nopeuttamaan säätämällä kokeilulain 4 §:n 2 momentissa, että nuorisorangaistuksen täytäntöönpano voidaan tuomitun suostumuksella aloittaa ennen kuin tuomio on saanut lainvoiman, jos tuomittu on tyytynyt ratkaisuun siltä osin kuin hänet on tuomittu nuorisorangaistukseen. Vastaava sääntely on syytä ottaa myös uuteen lakiin.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon olennainen nopeuttaminen lainsäädännöllä ei ole mahdollista. Suomen nykyinen rangaistusten täytäntöönpanojärjestelmä lähtee esimerkiksi ehdottoman vankeuden ja sakon osalta siitä, että täytäntöönpanoon voidaan ryhtyä vasta, kun niitä koskeva tuomio on lainvoimainen tai pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio. Huomioon on erityisesti otettava tuomitun muutoksenhakuoikeus, jonka lainvoimaa vailla olevan tuomion täytäntöönpano saattaisi mitätöidä. Perustuslain 21 §:n mukaan oikeus hakea muutosta turvataan lailla. Lisäksi mahdollisuus saattaa syyllisyyskysymys ylemmän tuomioistuimen käsiteltäväksi sisältyy keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon liittyy muutenkin sellaisia vaiheita (erityisesti alustavan toimeenpanosuunnitelman tekeminen), joiden vuoksi nuorisorangaistuksesta ei ole kaiken kaikkiaan kehitettävissä erityisen nopeaa puuttumismuotoa nuorten tekemiin rikoksiin. Nuoren rikosasian käsittelyssä onkin käsittelyn nopeuden lisäksi kiinnitettävä huomiota asian käsittelyn laatuun. Täytäntöönpanokelpoisuuden alkamishetken tulisi kuitenkin ilmetä laista.

Rangaistuksen tuomitsemiseen liittyvän

ennustettavuuden ja tuomittujen yhdenvertaisuuden kannalta on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan ohjaamaan sitä, miten nuorisorangaistuksen suoritettu osa otetaan huomioon myöhemmin tuomittavassa rangaistuksessa. Käytäntö on tällä hetkellä huomattavan vaihtelevaa. Yksi nuorisopalvelutunti on tutkimustietojen mukaan vastannut 0,8—4 päivää ehdollista vankeutta, korkeimman oikeuden ratkaisussa 2000:87 jopa 8 päivää ehdollista vankeutta. Vaikka nuorisorangaistuksen ja muiden rangaistusten välisen suhteen tarkkaa sääntelyä laissa ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, harkinnalle on pyrittävä antamaan suuntaviivoja.

Rikosvahinkolain (935/1973) 8 §:n 3 momentin mukaan sen lain nojalla korvataan muun ohessa esinevahinko, jonka nuorisorangaistukseen tuomittu on aiheuttanut palvelupaikan järjestäjälle tai sivulliselle suorittaessaan nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää. Palvelupaikan järjestäjälle korvataan myös se, mitä tämä on joutunut sivulliselle vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin perusteella maksamaan nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää suoritettaessa aiheutetusta vahingosta. Koska nuorisorangaistukseen ei tämän esityksen mukaan enää tulisi kuulumaan rangaistuksen osana nuorisopalvelua, rikosvahinkolain mainittua säännöstä on muutettava vastaavasti.

Eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun lain (894/1946) 1 §:n 3 momentin mukaan sitä lakia sovelletaan myös sellaiseen henkilöön, joka suorittaa nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää. Tätä säännöstä on muutettava, koska ehdotuksen mukaiseen nuorisorangaistukseen ei enää kuuluisi rangaistuksen osana nuorisopalvelua.

Nuorisorangaistustakin koskevaa lainsäädäntöä valmisteltaessa on otettava huomioon perustuslain 80 §:n 1 momentti, jonka mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Nuoren rikosasian käsittelyssä joudutaan siinä määrin puuttumaan rikoksesta epäillyn ja tuomitun oikeusasemaan, että säätämiseen lakia alemmantasoisilla sään-

nöksillä tulee suhtautua pidättyvästi. Kokeiluasetuksessa säädetään asioista, joista niiden merkityksen vuoksi tulisi säätää laissa. Tämä koskee esimerkiksi toimeenpanosuunnitelman sisältöä, etsintäkuulutusta, valvojan tehtäviä ja tuomitun oikeutta saada korvausta nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvistä matkakustannuksistaan.

4. Esityksen keskeiset ehdotukset

Nuorisorangaistus ehdotetaan otettavaksi pysyvään käyttöön koko maassa alle 18-vuotiaana tehtyjen rikosten seuraamuksena. Vakinaistamisen yhteydessä ehdotetaan tehtäväksi kokeilulakiin verrattuna kuitenkin useita muutoksia, joita kokeilun yhteydessä saadut käytännön kokemukset ja nuorisoriikostoimikunnan mietinnön lausuntopalaute edellyttävät ja jotka ovat tehtävissä lainsäädännön voimaantuloa koskevan tavoitteen mahdollistamassa ajassa.

Rikoslain 6 luvun 1 §:n uuden 2 momentin mukaan nuorisorangaistus olisi erityinen rangaistus alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta. Nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytyksistä ehdotetaan säädettäväksi rikoslain 6 luvun uuden 10 a §:n 1 momentissa tavalla, joka asiallisesti vastaa kokeilulain 3 §:n 1 momenttia. Nuorisorangaistus voitaisiin tuomita myös sellaisista tuomioistuimessa samalla kertaa käsiteltävistä rikoksista, joista ainoastaan osa on tehty alle 18-vuotiaana. Rikoslain 6 luvun 13 §:n 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi vapaudenmenetyksen vähentämisestä nuorisorangaistuksesta siten, että vapaudenmenetys otetaan huomioon kohtuullisessa määrin. Muut rikoslakiin ehdotetut muutokset ovat teknisluonteisia.

Nuorisorangaistuksen sisältöä ehdotetaan muutettavaksi niin, että käytännössä ongelmalliseksi muodostunut jako valvontaan ja nuorisopalveluun poistetaan. Nuorisorangaistus kestäisi vähintään neljä kuukautta ja enintään yhden vuoden, mikä vastaa kokeilulain mukaisen nuorisorangaistuksen valvonta-ajan rajoja. Vaikka rangaistuksen osana ei enää olisi valvontaa, tuomittu olisi valvonnassa rangaistuksen ajan. Nuorisorangaistus sisältäisi nykyisen käytännön mukaisesti valvontatapaamisia, valvonnan alaisena suoritettavia sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtä-

viä ja ohjelmia sekä niiden yhteydessä annettavaa tukea ja ohjausta. Nuorisorangaistukseen kuuluisi myös valvonnassa tapahtuva työelämään ja työn tekemiseen perehtyminen, ellei sitä olisi pidettävä ilmeisen tarpeettomana tai se olisi erityisen vaikeasti järjestettävissä.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan nuorisorangaistuksen täytäntöönpano sekä tuomitun elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista edistävät tukitoimet on sovittava yhteen. Laissa säädettäisiin toimeenpanosuunnitelman lisäksi myös alustavasta toimeenpanosuunnitelmasta, joka laadittaisiin virallisen syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa koskevat säännökset vastaisivat suurelta osin kokeilulaissa tai -asetuksessa olevia. Tämä koskee täytäntöönpanon aloittamista, täytäntöönpanosta huolehtimista, etsintäkuulutusta, usean nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa, valvojan määräämistä, valvojan tehtäviä, tuomitun velvollisuuksia ja rikkomusten tuomioistuinkäsittelyä.

Uuden lain mukaan kokeilulain tavoin erityisestä syystä valvojan avuksi voitaisiin määrätä muu tehtävään sopiva ja siihen suostunut henkilö. Tämä mahdollisuus on välttämätön sen vuoksi, että Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimisto saattaa joissakin maan osissa sijaita kaukana tuomitun asuinpaikasta. Kokeilun aikana valvojan apuna olevia henkilöitä ei ole käytetty kuin muutamisissa tapauksissa. Tarve näiden henkilöiden käyttämiseen kuitenkin kasvaa nuorisorangaistuksen koko maahan laajentamisen myötä.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi myös Kriminaalihuoltolaitoksen virkamiehenä olevan valvojan avuksi mahdollisesti määrättävän henkilön tehtävistä. Hänen tulisi noudattaa valvojan hänelle nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa varten antamia ohjeita sekä ilmoittaa valvojalle toimeenpanosuunnitelman ehtojen ja siihen perustuvien määräysten rikkomisesta. Mainittuun henkilöön sovellettaisiin kielilakia (423/2003) ja rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

Tuomitun velvollisuuksia ehdotetaan täydennettäväksi niin, että häntä kielletään nuorisorangaistuksen suorittamisen yhteydessä käyttämästä päihdyttävää ainetta tai olemasta

sellaisen aineen vaikutuksen alaisena. Kiel-
lon noudattamisen valvomiseksi tuomittu
voitaisiin velvoittaa suorittamaan puhallus-
koe.

Laissa säädettäisiin nyt selvyuden vuoksi
myös siitä, milloin nuorisorangaistuksen suo-
rittamisaika alkaa. Ratkaisevaa olisi toi-
meenpanosuunnitelman todisteellinen tiedok-
sianto tuomitulle. Jos nuorisorangaistuksen
suorittaminen loppuun rangaistusaikana ei
onnistuisi tuomitusta riippumattomasta syys-
tä, Kriminaalihuoltolaitos voisi väliaikaisesti
keskeyttää nuorisorangaistuksen täytäntöön-
panon enintään yhdeksi vuodeksi.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon tur-
vaamiseksi ja nuorisorangaistuksen keskeyt-
tämisen vähentämiseksi ehdotetaan, että po-
liisimies voi noutaa valvontatapaamisen tai
vastaavan tilaisuuden laiminlyöneen nuoriso-
rangaistukseen tuomitun seuraavaan sellai-
seen tilaisuuteen. Rangaistuksen täytäntöön-
panoon liittyvien velvollisuuksien rikkomi-
nen johtaisi suullisen tai kirjallisen huomau-
tuksen antamiseen tuomitulle. Lisäksi hu-
mautuksen noudattamatta jättäminen tai muu
vakava toimeenpanosuunnitelman ehtojen tai
siihen perustuvien määräysten rikkominen
johtaisi kirjalliseen varoitukseen, jonka nou-
dattamatta jättämisen takia asia olisi vietävä
tuomioistuimeen uuden rangaistuksen mää-
räämiseksi nuorisorangaistuksen suorittamat-
ta olevan osan sijaan.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi niistä sei-
koista, jotka on otettava huomioon valittaessa
suorittamatta jääneen rangaistuksen osan si-
jaan tuomittavan rangaistuksen lajia. Huomi-
oon olisi otettava tuomitun ikä, suorittamatta
jäänyt nuorisorangaistuksen osa, tuomittavan
moitittavan menettelyn vakavuusaste ja nu-
orisorangaistuksen tuomitsemiseen johtaneen
rikoksen laatu. Jos nuorisorangaistus on jää-
nyt kokonaan tai huomattavassa määrin suo-
rittamatta ja jos siihen muutenkin on edellä
mainitut harkintaperusteet huomioon ottaen
syytä, suorittamatta jääneen nuorisorangais-
tuksen osan tilalle voitaisiin tuomita myös
ehdoton vankeusrangaistus.

Ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomit-
semiseksi suorittamatta jääneen nuorisoran-
gaistuksen asemesta ei vaadittaisi niitä pai-
navia syitä, joita muuten vaaditaan sen tuo-
mitsemiseksi alle 18-vuotiaana tehdystä ri-

koksesta. Tarkoituksena on, että ehdottomas-
ta vankeudesta tulisi todellinen nuorisoran-
gaistuksen täytäntöönpanoa tehostava uhka
siten, että suorittamatta jääneen nuorisoran-
gaistuksen osan tilalle myös joissakin tapa-
uksissa tuomittaisiin ehdottomia vankeusran-
gaistuksia.

Lakiehdotuksen mukaan jo suoritettu nu-
orisorangaistuksen osa olisi otettava kohtuu-
den mukaan huomioon uutta rangaistusta
alentavana seikkana, kun nuorisorangaistuk-
seen tuomittu eräissä tapauksissa tuomitaan
myöhemmin uuteen rangaistukseen.

Laissa säädettäisiin myös valvojan avuksi
määrätyn henkilön oikeudesta saada palkkio
ja kulukorvaus sekä rikoksesta epäillyn ja
nuorisorangaistukseen tuomitun oikeudesta
saada korvausta matkakuluista.

Rikosvahinkolain 8 §:n 3 momenttia ehdo-
tetaan muutettavaksi siten, että huomioon tu-
lee otetuksi nuorisorangaistuksen sisällön
muuttuminen kokeilulain mukaisesta. Nuori-
sopalvelu ei enää olisi nuorisorangaistuksen
osa. Nuorisorangaistukseen kuitenkin pää-
sääntöisesti sisältyisi työelämään ja työn te-
kemiseen perehtymistä. Tähän perehtymiseen
kuuluvaa työtä tai tehtävää suoritettaessa ai-
heutettu vahinko olisi kysymyksessä olevan
säännöksen mukaan korvattavaa siinä säadet-
tyjen muiden edellytysten täytyessä. Vastaa-
va muutos ehdotetaan tehtäväksi eräisiin ran-
gaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen
henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun
lain 1 §:n 3 momenttiin, joka koskee sen lain
soveltamista.

5. Esityksen vaikutukset

Nuorisorangaistuksen laajentaminen koko
maahan aiheuttaa rangaistuksen käytön huo-
mattavan lisäyksen. Tarkoituksena on lisäksi,
että nuorisorangaistuksia tuomittaisiin myös
nykyisellä nuorisorangaistuksen kokeilualu-
eella tämänhetkistä enemmän, mikä niin
ikään on omiaan lisäämään tuomittavien nu-
orisorangaistusten lukumäärää.

Kokeilulain säätämisen yhteydessä arvioi-
tiin, että kysymyksessä olevia rangaistuksia
tuomittaisiin vuosittain noin 100. Tämä ta-
voite saavutettiin vuonna 2000, jolloin tuo-
mittiin 102 nuorisorangaistusta. Nuorisoran-
gaistuskokeilu käsittää alueen, jolla asuu

noin kolmasosa Suomen väestöstä ja jolla Tilastokeskuksen tietojen mukaan myös tehdään noin kolmasosa 15—17-vuotiaiden tekemistä rikoksista. Tämän esityksen mukaisella nuorisorangaistuksella pyritään mahdollisuuksien mukaan poistamaan kokeilulain mukaiseen nuorisorangaistukseen liittyviä ongelmia tekemällä nuorisorangaistuksesta käyttökelpoisempi ja toimivampi seuraamus. Nämä näkökohdat huomioon ottaen arvioidaan, että uuden lain soveltamisen päästyä täyteen vauhtiin nuorisorangaistuksia tullaan tuomitsemaan vuosittain 300.

Nuorisorangaistuksen laajentamisen vaikutukset tuntuvat sen täytäntöönpanosta huolehtivassa Kriminaalihuoltolaitoksessa. Nuorisorangaistusta koskevan lakiehdotuksen 15 §:n mukainen nouto tulisi kysymykseen koko maassa arviolta joissakin kymmenissä tapauksissa vuosittain, mistä ei vielä aiheudu poliisin lisävoimavarojen tarvetta. Nuorisorangaistuskokeilun ja sen vaikutusten perusteella ei ole aihetta olettaa, että rangaistuksen koko maahan laajentamisesta aiheutuisi lisävoimavarojen tarvetta esimerkiksi syyttäjäviranomaisissa tai tuomioistuineläimissä. Nuorisorangaistuksen suorittamatta olevan osan sijasta tuomittaisiin eräissä tapauksissa ehdoton vankeusrangaistus, mikä aiheuttaisi vähäistä vankeusrangaistusten täytäntöönpanokustannusten lisäystä. Esityksellä ei ole mainittavia viranomaisten tehtäviin tai viranomaisorganisaatioihin ulottuvia vaikutuksia.

Kokeilulain kokemusten perusteella on aihetta olettaa, että tuomittujen nuorisorangaistusten määrä vähitellen nousee edellä mainittuun 300 tuomittuun rangaistukseen vuodessa. Vuosina 2005—2008 arvioidaan täytäntöönpanoon tulevan vuosittain 60, 140, 190 ja 260 nuorisorangaistusta. Näinä vuosina henkilötyövuosien lisäys Kriminaalihuoltolaitoksessa on vastaavasti 13, 2, 5 ja 10 sekä henkilötyövuosikustannusten lisäys 442 000, 68 000, 170 000 ja 340 000 euroa niitä edeltävään vuoteen verrattuna.

Kun lisäksi otetaan huomioon valvojan apuna olevalle henkilölle maksettavat palkkiot, epäillylle ja tuomitulle maksettavat matkakustannusten korvaukset ja muut nuorisorangaistuksen täytäntöönpanokulut (300 euroa yhden rangaistuksen täytäntöönpanoa kohden), vuonna 2005 nuorisorangaistuksen

täytäntöönpanon lisämäärärahatarve on 492 000 euroa. Vuosina 2006—2008 lisämäärärahaa tarvitaan vuosittain edeltävään vuoteen verrattuna 184 800, 314 800 ja 559 200 euroa. Nuorisorangaistuksen laajenemisen kokonaiskustannukset olisivat näin ollen arvioituina vuosina 2005—2008 yhteensä 492 000, 676 800, 991 600 ja 1 550 800 euroa.

Jos tässä esityksessä ehdotettu nuorisorangaistuksen täytäntöönpanorikkomusten seurajärjestelmä johtaisi siihen, että joka viidennen nuorisorangaistuksen suorittamatta jääneen osan tilalle tuomittaisiin uusi rangaistus, viimeksi mainittu jouduttaisiin vuosittain tuomitsemaan 60 tapauksessa. Jos näistä kolmasosassa päädyttäisiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen, niitä tuomittaisiin vuosittain 20. Vuoden 2005 aikana näitä ehdottomia vankeusrangaistuksia ei ilmeisesti vielä tulisi täytäntöön pantavaksi.

Keskeytettyjen nuorisorangaistusten keskimääräisen suorittamatta jääneen osan ja nuorisorangaistusta koskevan lakiehdotuksen 19 §:n perustelujen mukaan ehdottoman vankeusrangaistuksen keskipituus olisi 60 päivää. Vanki pääsääntöisesti päästettäisiin vankeusrangaistuskomitean (komiteanmietintö 2001:6) ehdotusten mukaan ehdonalaan vapautteen, kun puolet rangaistuksesta ja vähintään 14 päivää on suoritettu. Vankipäivän muuttuvat kustannukset vankia kohden ovat 19 euroa. Näiden tietojen perusteella ehdotoman vankeusrangaistuksen käyttämisestä ehdotetulla tavalla aiheutuisi 11 400 euron vuosittainen lisäys vankeinhoidon menoihin vuodesta 2006 alkaen.

6. Asian valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu virkatyönä oikeusministeriössä. Se perustuu nuorisorikostoimikunnan mietintöön ja sen saamaan lausuntopalautteeseen. Mietinnöstä pyydettiin lausunto 78 viranomaiselta ja organisaatiolta. Lausunnon antoivat 54 tahoja, joista useimmat lausuiivat myös nuorisorangaistuksesta. Osa lausumista koski tämän esityksen ulkopuolelle jääviä asioita kuten nuorisorangaistukseen tuomittavien ikää sekä työpalvelun ja mielenterveys- tai päihdehoidon liittämistä nuorisorangaistukseen. Lausumien tar-

kempi sisältö ilmenee oikeusministeriössä laaditusta lausuntotiivistelmästä.

Hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä on oltu vapaamuotoisesti yhteydessä nuorisorangaistuksen valmistelun, tuomitse-

misen ja täytäntöönpanon kanssa tekemisissä olevien viranomaisten ja asiantuntijoiden kanssa. Erityisen tiiviisti valmisteluun on osallistunut Kriminaalihuoltolaitos.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki rikoslain muuttamisesta

6 luku. Rangaistuksen määräämisestä

1 §. *Rangaistuslajit.* Rikoslain 6 luvun 1 §:ssä säädetään rangaistuslajeista. Pykälän 1 momentin mukainen yleinen rangaistus voidaan tuomita kenelle tahansa rikosoikeudellisesti vastuunalaiselle henkilölle. Nuorisorangaistus on määrättyä tekijäryhmää koskeva erityinen rangaistus, koska se voidaan tuomita ainoastaan rikoksen alle 18-vuotiaana tehneelle. Nuorisorangaistuksen erityisluonteen korostamiseksi siitä ehdotetaan erikseen säädettäväksi pykälän uudessa 2 momentissa.

10 a §. *Nuorisorangaistus.* Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta voitaisiin tuomita nuorisorangaistukseen, jos sakko on rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys ja tekijän aikaisemmat rikokset huomioon ottaen riittämätön rangaistus eivätkä painavat syyt vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Momentin 2 kohdan mukaisena lisäedellytyksenä olisi, että nuorisorangaistukseen tuomitsemista on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi ja uusien rikosten ehkäisemiseksi. Ehdotetun sääntelyn perustana on kokeilulain 3 §:n 1 momentti.

Nuorisorangaistuksen käyttöä harkittaessa olisi 1 kohdan mukaan lähtökohtana rangaistuksen määräämisen yleisperiaatteiden mukaisesti rikoksen moitittavuusarviointi. Keskeisiä arviointiperusteita ovat rikoksen vakavuus, tekijän syyllisyys sekä aikaisemmat rikokset. Nämä perusteet ovat samat, jotka mainitaan ehdollisen vankeuden käyttöä koskevassa rikoslain 6 luvun 9 §:n 1 momentissa. Perusteiden tulkintaan pätevät samat lähtökohdat. Nuorisorangaistus tulee harkittavaksi, jos rikos näiden moitittavuusarviointia

ohjaavien perusteiden nojalla vaatii sakkoa ankarampaa mutta ehdotonta vankeutta lievempää rangaistusta. Tarkoituksena ei ole muuttaa nuorisorangaistuksen tuomitsemisedellytyksiä, vaan tuoda kokeilulakia selkeämmin esiin kaikki harkinnassa huomioon otettavat ja jo kokeilulain aikana huomioon otetut seikat. Asteittain ankaroituvassa seuraamusjärjestelmässä tekijän aikaisemmilla rikoksilla on merkitystä rangaistuslajin valinnassa.

Seuraamusten ankaruusasteikolla nuorisorangaistus sijoittuu sakon ja ehdottoman vankeuden väliin. Samalle tasolle sijoittuu nykyisin käytössä olevista rangaistusta ehdollinen vankeus. Keskeinen nuorisorangaistuksen käyttöä koskeva kysymys on, milloin käytetään nuorisorangaistusta ja milloin ehdollista vankeutta. Erityisesti tätä valintatilannetta ohjaa 1 momentin 2 kohtaan otettu lisäedellytys. Siihen liittyvät harkinnassa tarvittavat tiedot tulee hankkia henkilötutkinnan yhteydessä.

Rikoksen vakavuudella viitataan ensi sijassa ulkoiseen teonkuvaukseen, ennen kaikkea rikoksen aiheuttamaan seuraukseen. Teon moitittavuus- ja törkeysarvosteluun vaikuttaa myös tekijän syyllisyys, joka mainitaan rikoslain 6 luvun 4 §:ssä yhtenä rangaistuksen mittaamisperusteena. Kysymyksessä on nimenomaan teosta ilmenevä syyllisyys eikä esimerkiksi tekijän elämäntapaan liittyvä tekijäsyys. Ratkaisevaa on tekijän suhtautuminen tekoonsa, johon saattaa liittyä esimerkiksi häikäilemättömyys tai piittaamattomuus teon seurauksista. Tekijän aikaisemmillä rikoksilla tarkoitetaan rikoksia, joista syytetty on tuomittu rangaistukseen ennen kuin hän teki nyt kysymyksessä olevan rikoksen.

Huomioon on otettava se, että esimerkiksi rikoskierteen katkaisemiseksi tekijä voitaisiin tuomita nuorisorangaistukseen myös silloin, kun hän ei ole aikaisemmin syyllistynyt rikoksiin ja kun nuorisorangaistuksen tuomit-

semisen edellytykset muutoin täyttyvät. Rikoskierteen olemassaoloa arvioitaessa voidaan ottaa huomioon myös tekijän toiminta ennen rikosoikeudellisen vastuuikärajan saattamista.

Ehdollinen vankeus valvontoiheen voi tulla sovellettavaksi, jos nuoren ongelmat ovat hoidettavissa nuorisorangaistusta vähemmän tuntuvalta seuraamuksella. Tuolloin on kysymys lähinnä siitä, että nuorella on tarvetta saada ehdollisen vankeuden valvonnalle ominaista ohjausta ja tukea. Ehdollisen vankeuden asemesta nuorisorangaistusta tulisi puolestaan käyttää silloin, kun uusimisriski on korkea. Uusimisriskiä voidaan arvioida tekijän elämäntilanteen lisäksi hänelle aikaisemmin tuomittujen rangaistusten perusteella. Nuorisorangaistukseen tulisi tuomita siihen ongelmaryhmään kuuluvat rikoksenteikijät, joille ehdollinen vankeus valvontoiheen ei ilmeisestikään ole riittävä varoitus rikollisen toiminnan jatkamisen suhteen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että nuorisorangaistukseen tuomittavalla tulisi olla yksi tai useampi aikaisempi ehdollinen vankeusrangaistus. Esimerkiksi edellä jo mainittu rikoskierteen katkaiseminen saattaa edellyttää nuorisorangaistuksen tuomitsemista ilman aikaisempaa ehdollista vankeusrangaistusta.

Alle 18-vuotiaat rikosasian vastaajat saattavat tekemiensä rikosten perusteella tai muutenkin olla hyvinkin tuntuvien lastensuojelutoimenpiteiden (esimerkiksi huostaan otettuna lastensuojelulaitoksessa) ja esimerkiksi niihin liittyvien terveydenhuollon toimenpiteiden kohteena. Tuolloin eivät sosiaalisen selviytymisen edistäminen ja uusien rikosten ehkäiseminen välttämättä edellytä nuorisorangaistuksen tuomitsemista. Tämä on otettava huomioon suoritettaessa valintaa ehdollisen vankeusrangaistuksen ja nuorisorangaistuksen välillä.

Nuorisorangaistuksella ei merkittävästi kyetä vähentämään ehdottoman vankeuden käyttämistä alle 18-vuotiaiden rikosten seuraamuksena. Näitä rangaistuksia tuomitaan vähän ja usein niin vakavista rikoksista, että nuorisorangaistuksen tuomitseminen ei tule kysymykseen. Vuosittain ikäryhmän tekemistä rikoksista tuomitaan noin 100 ehdotonta vankeusrangaistusta, joista 30–40 suoritetaan yhdyskuntapalveluna. Ehdottoman van-

keusrangaistuksen keskipituus on vuoden paikkeilla. Huomioon on kuitenkin otettava tässä yhteydessä pykälän 2 momenttiin ehdotettava sääntely, jonka perusteella ehdottomasta vankeudesta saattaa tapahtua siirtymää nuorisorangaistuksen puolelle.

Nuorisorangaistuksen tuomitseminen ei edellyttäisi vastaajan suostumusta. Nuorisorangaistusta koskevan lakiehdotuksen 1 §:n 2 momentin mukaisesti häntä olisi kuitenkin henkilökohtaisesti kuultava ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista.

Pykälän 2 momentin mukaan nuorisorangaistus voitaisiin tuomita 1 momentissa säädettyin edellytyksin myös sellaisista tuomioistuimissa samalla kertaa käsiteltävistä rikoksista, joista ainoastaan osa on tehty alle 18-vuotiaana. Vastaavaa sääntelyä ei sisälly koikeilulakiin. Varsinkin tämän esityksen aiheuttaman nuorisorangaistuksen aikaisempaa laajemman käytön myötä tuomioistuinten käsiteltäväksi tulee 2 momentissa tarkoitettuja asioita.

Nuorisorangaistuksen tuomitseminen saattaa olla vapaudessa suoritettavana ja sosiaalista selviytymistä edistävänä seuraamuksena perusteltua sellaisissakin tapauksissa, joissa rikollinen toiminta on jatkunut 18 vuoden iän saavuttamisen jälkeen. Toisaalta silloin tehdyistä rikoksista voidaan tuomita ehdoton vankeusrangaistus ilman painavia syytäkin, jolloin nuorisorangaistuksen käyttö yleensä estyy. Nuorisorangaistusta ei voitaisi enää tuomita yhdessä toisen rangaistuksen eli sakon kanssa. Rangaistuslajin valinnassa on kiinnitettävä pykälän 1 momentin lisäksi huomiota rikoslain 6 luvun 9 §:ään.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan selvyyden vuoksi säädettäväksi, että nuorisorangaistuksen kestosta ja sisällöstä säädetään nuorisorangaistuksesta annetun lain 2 §:ssä.

13 §. *Vapaudenmenetyksajan vähentäminen.* Pykälän nykyisen 4 momentin mukaan nuorisorangaistukseen johtaneeseen rikokseen liittyvä vapaudenmenetys otetaan huomioon niin, että kohtuullisessa määrin vähennetään tuomittavalle muutoin määrättäviä nuorisopalvelutunteja.

Esityksen mukaan nuorisorangaistuksen jako valvontaan ja nuorisopalveluun poistuisi. Näin ollen poistuisivat myös rikoslain 6 luvun 13 §:n 4 momentissa mainitut nuori-

sopalvelutunnit.

Momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että vapaudenmenetys olisi kohtuullisessa määrin vähennettävä nuorisorangaistuksesta. Laissa ei sitovasti säädettäisi vapaudenmenetyspäivän ja nuorisorangaistuksen suhteesta, vaan tarkoituksenmukaisuussyistä tuomioistuimelle jätettäisiin harkintavaltaa.

Nuorisorangaistuksesta annettavan lain 19 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi jo suoritetun nuorisorangaistuksen osan huomioon ottamisesta tapauksessa, jossa nuorisorangaistukseen tuomittu tuomitaan uuteen rangaistukseen. Mainitun pykälän perusteluissa todetaan, että pääsääntöisesti kahden nuorisorangaistuspäivän tulisi vastata yhtä päivää ehdotonta vankeutta. Koska rikoslain 6 luvun 13 §:ssä tarkoitettu vapaudenmenetys vastaa ehdottomaan vankeuteen liittyvää vapauden rajoittamista, samaa vastaavuussuhdetta voitaisiin noudattaa myös tässä yhteydessä. Näin ollen vapaudenmenetyspäivän alentava vaikutus nuorisorangaistukseen olisi kaksi päivää.

7 luku. **Yhteisestä rangaistuksesta**

4 §. *Muut seuraamukset.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi 2 momentti, jonka mukaan samalla kertaa tuomitavista rikoksista määrätään vain yksi nuorisorangaistus. Vastaava sääntely on nyt kokeilulain 3 §:n 2 momentissa. Säännös sopii asiayhteydeltään paremmin rikoslain 7 lukuun kuin ehdotettavaan lakiin nuorisorangaistuksesta. Yhden nuorisorangaistuksen tuomitsemista voidaan perustella sillä, että rikoslain 7 luvun säännösten mukaan useammasta rikoksesta tuomitaan pääsääntöisesti yhteinen vankeusrangaistus tai yhteinen sakkorangaistus.

Sen sijaan lakiin ei ehdoteta otettavaksi kokeilulain 3 §:n 2 momentissa säädettyä mahdollisuutta tuomita osasta rikoksia nuorisorangaistus ja osasta rikoksia sakkorangaistus. Nuorisorangaistuksen tuntuu vuoksi erillistä sakkorangaistusta ei voida pitää tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Nuorimmilla rikoksentehtäjillä ei lisäksi ole yleensä omia varoja sakkojen maksamiseen. Nuorisorangaistusta ja sakkoa ei ole myöskään käytännössä tuomittu samalla kertaa käsiteltävistä rikoksista.

8 §. *Aikaisemmin tuomitun nuorisorangaistuksen huomioon ottaminen.* Rikoslain 7 luvun uuteen 8 §:ään ehdotetaan otettavaksi sääntely, joka pitkälti vastaa kokeilulain 12 §:n 1 momentissa olevaa. Sääntely asiayhteytensä takia sopii sijoitettavaksi rikoslain 7 lukuun eikä esityksen mukaiseen lakiin nuorisorangaistuksesta.

Pykälän mukaan, jos nuorisorangaistukseen tuomittu olisi tuomittava ehdottomaan vankeusrangaistukseen ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista tehdystä rikoksesta tai nuorisorangaistuksen tuomitsemisen jälkeen mutta ennen sen täytäntöönpanon päättymistä tehdystä uudesta rikoksesta, hänet voidaan tuomita tästä rikoksesta ja nuorisorangaistukseen johtaneesta rikoksesta yhteiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Jo täytäntöön pantua nuorisorangaistusta vastaava osa olisi otettava huomioon siten kuin nuorisorangaistuksesta annettavan lain 19 §:ssä säädetään. Jo suoritetun nuorisorangaistuksen osan huomioon ottamisesta eräissä tapauksissa säädetään kokoavasti viimeksi mainitussa pykälässä.

Ehdotettavan pykälän perusteluina voidaan viitata siihen, mitä on esitetty kokeilulain 12 §:n 1 momentin valmistelutöissä (HE 109/1996 vp, sivut 19 ja 20). Lisäksi voidaan todeta nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoaikana tehdyn uuden vakavan rikoksen voivan vaikuttaa niin, että nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa ei sen vuoksi voida saattaa loppuun. Nuorisorangaistukseen tuomittu saatetaan kesken nuorisorangaistuksen suorittamisen määrätä tutkintavankeuteen tai suoraan suorittamaan hänelle tuomittua ehdotonta vankeusrangaistusta. Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon jatkamista voidaan joka tapauksessa pitää pääsääntöisesti epätarkoituksenmukaisena tilanteessa, jossa nuorisorangaistukseen tuomittu on täytäntöönpanoaikana syyllistynyt erittäin vakavaan rikokseen.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Lakiehdotus rikoslain muuttamiseksi ehdotetaan siirtymä- ja voimaantulosäännösten *1 momentin* mukaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005 kuten esitykseen

liittyvä ehdotus laiksi nuorisorangaistuksesta. Ehdotettu voimaantuloajankohta liittyy kokeilulain voimassaolon päättymiseen vuoden 2004 loppuessa.

Lakia ehdotetaan 2 momentissa sovellettavaksi sen voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin. Lain soveltamisen kannalta suurin merkitys on rikoslain 6 luvun uudella 10 a §:llä nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytyksistä. Jos nuorisorangaistus tuomitaan mainitun pykälän nojalla, siihen sovelletaan nuorisorangaistuksesta ehdotetun lain 23 §:n 2 momentin mukaan viimeksi mainittua lakia. Tämä tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että rangaistuksen täytäntöönpano ja toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomisen seuraukset määräytyvät sen lain mukaan.

Selvyyden vuoksi 2 momentin siirtymäsäännöksessä on säädettävä myös siitä, mitä lakia sovelletaan silloin, kun osa samalla kertaa käsiteltävistä rikoksista on tehty ennen lain voimaantuloa ja osa voimaantulon jälkeen. Tuolloinkin sovellettaisiin nyt kysymyksessä olevaa lakia rikoslain muuttamisesta. Tämä tarkoittaa sitä, että nuorisorangaistus voitaisiin tuomita myös sellaisista rikoksista, jotka on tehty ennen lain voimaantuloa nuorisorangaistuksen kokeilualueen ulkopuolella. Nyt kysymyksessä olevaa rikoskokonaisuutta arvioitaessa on otettava huomioon rikoslain 3 luvun 2 §:n 1 ja 2 momentti. Uusi laki tulisi sovellettavaksi sellaisessa tapauksessa, jossa se johtaa vastaajan kannalta lievempään lopputulokseen. Kun ehdollista vankeusrangaistusta on pidettävä oheisseuraamuksineenkin nuorisorangaistusta vähemmän tuntuvana seuraamuksena, nuorisorangaistuksen tuomitseminen tällaisesta rikoskokonaisuudesta tulisi kysymykseen rikoslain 3 luvun 2 §:n 2 momentissa ilmaistun lievemmän lain periaatteen mukaisesti lähinnä silloin, kun vaihtoehtona on ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitseminen.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyihin rikoksiin sovellettaisiin nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annettua lakia (1058/1996) lain voimaantulon jälkeenkin, jollei 2 momentista muuta johdu. Tästä säädettäisiin 3 momentin siirtymäsäännöksessä. Kokeilulakia voitaisiin siis edelleenkin soveltaa kokonaisuudessaan, kun rikos tai kaikki samalla kertaa käsiteltävänä olevat rikokset on tehty

ennen tämän lain voimaantuloa kokeilualueella. Nuorisorangaistuksen tuomitseminen, täytäntöönpano ja toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomisen seuraukset määräytyisivät kokeilulain mukaan. Samoin muutoksenhakutuomioistuimet soveltaisivat tällaisessa tapauksessa kokeilulakia.

Kokeilulain 14 § 2:n momentissa säädetään sen lain soveltamisesta eräissä tapauksissa vuoden 2004 jälkeenkin. 3 momenttiin ehdotetun kattavan siirtymäsäännöksen jälkeen kokeilulain siirtymäsäännös on tarpeeton. Sen vuoksi 4 momentissa ehdotetaan mainitun kokeilulain säännöksen kumoamista.

1.2. Laki nuorisorangaistuksesta

1 §. *Nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytykset.* Pykälän 1 momentissa ehdotetaan selvyyden vuoksi viitattavaksi nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytysten osalta rikoslain 6 luvun 10 a §:ään.

Pykälän 2 momentin mukaan ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista vastaajaa olisi kuultava henkilökohtaisesti. Vastaava säännös on kokeilulain 3 §:n 3 momentti. Nuorisorangaistuksen tuomitsemisessä ei ole riittävä, että vastaajalle varataan tilaisuus tulla kuulluksi. Välttämätöntä on, että hän on paikalla tuomioistuimessa asiaa käsiteltäessä. Vastaajan henkilökohtaisella kuulemisella saattaa olla huomattavaa merkitystä arvioitaessa nuorisorangaistuksen sopivuutta ja taroituksenmukaisuutta seuraamuksena.

Nuorisorangaistuksen tuomitseminen ei edelleenkaan edellyttäisi vastaajan suostumusta. Vastaajan asennoituminen on kuitenkin eräs tekijä arvioitaessa sitä, voidaanko nuorisorangaistuksella ehdotettavan rikoslain 6 luvun 10 a §:n 1 momentin 2 kohdan edellyttämällä tavalla edistää tekijän sosiaalista selviytymistä ja ehkäistä hänen uusia rikoksiaan.

Oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 2 §:n mukaisesti alle 18-vuotiaan vastaajan edunvalvojalle, huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi oikeudenkäynnissä, koska esimerkiksi nuoren vanhempi saattaa esittää nuoren elämäntilanteeseen ja olosuhteisiin liittyviä näkökohtia, joilla on merkitystä nuorisorangaist-

tuksen tuomitsemista harkittaessa.

2 §. *Nuorisorangaistuksen kesto ja sisältö.* Pykälän mukaan poistuisi käytännössä ongelmalliseksi koettu nuorisorangaistuksen sisällön jakaantuminen valvontaan ja nuorisopalveluun. Nuorisorangaistus käsittäisi valvontatapaamisia, valvonnan alaisena suoritettavia sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia sekä niiden yhteydessä annettavaa tukea ja ohjausta. Nuorisorangaistukseen kuuluisi myös työelämään ja työn tekemiseen perehtyminen, ellei sitä ole pidettävä ilmeisen tarpeettomana tai se ole erityisen vaikeasti järjestettävissä. Nuorisorangaistus sisältäisi kokeilulain mukaiseen verrattuna sekä valvontaan että nuorisopalveluun kuuluvia osia.

Pykälän 1 momentin mukaan nuorisorangaistusta tuomittaisiin vähintään neljä kuukautta ja enintään yksi vuosi. Nuorisorangaistuksen kesto määräytyisi yleisten rangaistuksen mittaamista koskevien rikoslain 6 luvun säännösten mukaisesti. Lähtökohtana mittaamisessa on mainitun luvun 4 §:n mukaisesti seuraamuksen oikeudenmukainen suhde rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Huomioon on otettava myös rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Lisäksi rikoslain 6 luvussa säädetään erityisistä perusteista, joiden nojalla rangaistus voidaan tuomitaan normaalia ankarampana tai lievempänä.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomittu olisi valvonnassa rangaistuksen ajan. Tällä ei tarkoiteta kuitenkaan sitä, että nuorisorangaistus tulisi kokeilulain tapaan sisältämään osana valvonnan. Valvonnan sisällön kannalta keskeisiä ovat lakiehdotuksen 11 §:n 1 momentin 1 kohta ja 12 §:n 1 momentti, jotka koskevat valvojan tehtäviä ja nuorisorangaistukseen tuomitun velvollisuuksia. Valvojan tulee valvoa toimeenpanosuunnitelman ja siihen perustuvien määräysten noudattamista. Keskeisenä valvonnan toteuttamiskeinona ovat valvojan ja tuomitun tapaamiset.

Muuten pykälän 2 momentissa säädettäisiin nuorisorangaistuksen sisällöstä edellä jo kerrotuin tavoin. Nuorisorangaistus olisi kokeilulain rangaistuksen tapaan niin suorittamiskertojen kuin rangaistuksen sisällönkin suhteen tuntuvampi kuin pääsääntöisesti muuta-

miin kuukausittaisiin valvontatapaamisiin perustuva ehdollisen vankeuden valvonta.

Nuorisorangaistukseen sisältyy nykyisin valvojan ja valvottavan välisiä keskusteluja, jotka liittyvät sekä nuorisopalvelun että valvonnan läpiviemiseen. Käytännössä kysymyksessä on yleensä tekijän elämäntilanteen sekä tehdyn rikoksen, sen seurausten ja vaihtoehtoisten toimintatapojen käsittely. Sellaisia keskusteluja voitaisiin edelleen käydä valvontatapaamisissa.

Pykälän 2 momentin mukaan nuorisorangaistus käsittäisi myös valvontatapaamisten ja sosiaalista toimintakykyä edistävien tehtävien ja ohjelmien suorittamisen yhteydessä annettavaa tukea ja ohjausta. Sellaisen osuuden käytännön tarve saattaa selvitä vasta nuorisorangaistuksen suorittamisen yhteydessä. Näin ollen tuen ja ohjauksen tarkka määrittely esimerkiksi alustavassa toimeenpanosuunnitelmassa ei yleensä tulisi kysymykseen.

Sosiaalista toimintakykyä voitaisiin edistää erilaisilla kursseilla ja opetusohjelmilla, jotka voivat liittyä esimerkiksi ammattiin, koulutukseen, työhön, vapaa-aikaan, päihteiden käyttöön ja sosiaalipalveluihin. Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanossa voitaisiin käyttää aikaisemmin kuvattuja Kriminaalihuoltolaitoksen käytössä olevia valmiita työskentelyohjelmia. Lisäksi käyttökelpoisia ja kansainvälisen kokemuksen mukaan tehokkaita ovat erilaiset kognitiivisten taitojen kehittämiseen ja suuttumuksen hallintaan liittyvät ohjelmat, joista myös Kriminaalihuoltolaitoksella on käytännön kokemusta.

Kognitiivisiin taitoihin liittyvät ohjelmat lähtevät siitä, että rikoksentehtäjiltä puuttuu sellaisia taitoja, joita lainmukaisessa elämässä vaaditaan, ja että mainittuja taitoja voidaan opettaa ja oppia. Kognitiivisissa ohjelmissa kiinnitetään huomiota ongelmanratkaisutaitoihin, itsekontrolliin, kriittiseen ajatteluun, sosiaalisiin taitoihin, luovaan ajatteluun ja arvojen pohdintaan. Suuttumuksen ja vihan hallintaan liittyviä ohjelmia voidaan puolestaan käyttää helposti malttinsa menettävien henkilöiden kanssa. Tyypillistä ohjelmille on yleensä niiden toteuttaminen ryhmätyöskentelyssä.

Nuorisorangaistus sisältäisi pääsääntöisesti kokeilulain nuorisopalvelun mukaisesti työ-

elämään ja työn tekemiseen perehtymistä. Käytännössä keskeisiä perehtymiseen liittyviä suorituspaikkoja ovat kuntien nuorisotoimen nuorisopajat. Perehdyttämisen menestyksellistä läpiviemistä edistää se, että toiminta mahdollisuuksien mukaan liittyy nuoren normaaliin elinympäristöön sekä hänen harrastuksiinsa tai muihin vastaaviin kiinnostuksen kohteisiinsa. Lakiehdotuksen 22 §:n 2 kohdan mukaisesti perehtymispaikoista säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Poikkeuksellisesti työhön perehtymiseen liittyvä osa voitaisiin jättää pois nuorisorangaistuksesta. Tuolloin työelämään ja työn tekemiseen perehtyminen olisi ilmeisen tarpeellonta tai erityisen vaikeasti järjestettävissä. Tämä koskisi esimerkiksi sellaisia tapauksia, joissa tuomittu jo käy töissä taikka joissa tuomitun työkykyä pidetään hänen ikänsä tai hänen olosuhteisensa perusteella huonona. Lisäksi rangaistuksen sisällössä joudutaan ottamaan huomioon paikkakunnalliset ja laajemminkin alueelliset mahdollisuudet järjestää työhön liittyvää perehdyttämistä. Silloin kun nuorisorangaistukseen ei sisälly perehdyttämistä, tuomittujen yhdenvertaisuus edellyttää, että nuorisorangaistukseen saadaan toimeenpanosuunnitelman kautta muuten riittävää tuntuvuutta ja vaikuttavuutta.

Vaikka nuorisorangaistuksen täytäntöönpanossa käytettäisiin valmiita ohjelmia ja vaikka tehtäviä ja ohjelmia voitaisiin toteuttaa myös ryhmämuotoisena toimintana, jokaiselle tuomitulle tulisi edelleenkin laatia yksilöllisiä tarpeita vastaava toimeenpanosuunnitelma. Tehtävien ja ohjelmien suunnitteleminen ja suorittaminen edellyttävät käytännössä usein sitä, että eri alojen asiantuntijoita käytetään Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijöiden apuna.

3 §. *Nuorisorangaistuksen tukitoimet.* Kriminaalihuoltolaitos on kiinnittänyt huomiota sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimenpiteiden tarpeeseen nuorisorangaistuksen täytäntöönpanossa. Kriminaalihuoltolaitokselta saatujen tietojen mukaan nuorisorangaistuksen täytäntöönpano keskeytyy yleensä tuomitun päihdeongelman aiheuttamien vaikeuksien vuoksi. Päihdeongelmat ja mielenterveysongelmat kytkeytyvät usein yhteen. Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa saattavat hai-

tata myös sosiaaliset, esimerkiksi asumiseen ja toimeentuloon liittyvät ongelmat.

Edellä kerrotun vuoksi lain 3 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että nuorisorangaistuksen täytäntöönpano sekä tuomitun elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista edistävät tukitoimet on sovittettava yhteen. Tukitoimet eivät kuuluisi nuorisorangaistukseen. Näin ollen niihin liittyvät tuomittavan laiminlyönnit eivät johtaisi lakiehdotuksen 16 ja 17 §:n mukaisiin toimenpiteisiin.

Mielenterveys- ja päihdehuollon osalta kysymykseen tulisivat lähinnä avoimuuden toimet. Yhteen sovittaviksi tulisivat yleensä sellaiset sosiaali- ja terveydenhuollon toimet, jotka ovat käynnistyneet viimeistään siinä vaiheessa, kun nuoren tekemä rikos on esitutkinnassa tullut sosiaaliviranomaisen tietoon. Jos tässä suhteessa on havaittavissa puutteita, alustavan toimeenpanosuunnitelman laatimisesta vastaavan Kriminaalihuoltolaitoksen tulisi kiinnittää sosiaaliviranomaisen huomiota asiaan ennen rikosasian käsittelyä tuomioistuimessa ja tarvittaessa ohjata rikoksesta epäilty hakeutumaan tarpeellisten tukitoimien pariin.

Tukitoimien yhteen sovittaminen ei koskisi pelkästään sosiaali- ja terveydenhuollon toimia. Huomioon olisi otettava myös esimerkiksi asumiseen, koulutukseen ja työntekoon liittyvä tukeminen. Tukitoimien saamisen edellytykset ja sisältö määräytyisivät niitä koskevan erityislainsäädännön mukaan. Tukitoimien kannalta tärkeää on niiden jatkuminen myös nuorisorangaistuksen suorittamisen jälkeen.

Tuomioistuimen käytettäväksi täytyy henkilötutkinnan kautta tulla myös tiedot nyt kysymyksessä olevista toimista ja niiden tarpeesta. Näin tuomioistuin kykenee arvioimaan syytetyn kykyä suorittaa nuorisorangaistus loppuun.

4 §. *Alustava toimeenpanosuunnitelma.* Kokeilulain 6 §:n 1 momentissa säädetään, että Kriminaalihuoltolaitos, tuomitun asuinpaikkakunnan sosiaalilautakunta ja tuomitulle määrätty valvoja laativat nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelman, jonka Kriminaalihuoltolaitos vahvistaa. Mainitun lainkohdan mukaan suunnitelmaa voidaan vain erityisistä syistä muuttaa vahvistamisen jälkeen.

Nyt kysymyksessä olevalla 4 §:llä vastataan alustavan toimeenpanosuunnitelman laatimiseen liittyvään säännöstarpeeseen. Nykyisin alustavan toimeenpanosuunnitelman laatiminen perustuu ainoastaan lain esitöiden suosituksiin ja kriminaalihuoltoviranomaisten sisäisiin ohjeisiin. Laissa ei myöskään säädetä siitä, kenen aloitteesta alustava toimeenpanosuunnitelma laaditaan.

Pykälän 1 momentin mukaan Kriminaalihuoltolaitoksen olisi virallisen syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä laadittava nuorisorangaistuksen alustava toimeenpanosuunnitelma. Yhdenmukaisen menettelyn aikaansaamiseksi ja epäselvyyksien välttämiseksi aloitteentekijöistä on säädettävä laissa. Pyyntö olisi esitettävä mahdollisimman nopeasti sen jälkeen, kun edellytykset sen tekemiselle ovat olemassa. Jos Kriminaalihuoltolaitos asian selvittämisessä ilmenneiden seikkojen perusteella pyynnöstä huolimatta päätyy siihen, että epäiltyä ei tulisi tuomita nuorisorangaistukseen, sen on ilmoitettava tämä käsitys ja sen perusteet pyynnön esittäjälle.

Tuomitseminen nuorisorangaistukseen tapahtuisi alustavan toimeenpanosuunnitelman perusteella. Kriminaalihuoltolaitoksen olisi laadittava ja vahvistettava 5 §:n mukainen lopullinen toimeenpanosuunnitelma alustavan pohjalta sen jälkeen, kun tuomioistuin olisi tuominnut tekijän nuorisorangaistukseen ja määrännyt rangaistuksen keston.

Nyt kysymyksessä olevan pykälän mukainen alustava toimeenpanosuunnitelma ja väkivalloittamiseksi myös lopullinen toimeenpanosuunnitelma perustuisivat edelleenkin sosiaaliviranomaisen ja Kriminaalihuoltolaitoksen väliseen yhteistyöhön, jota on pidettävä välttämättömänä paitsi seuraamuksen määräämiseen liittyvän valmistelun myös 3 §:n mukaisten tukitoimien selvittämisen kannalta. Tässä selvitystyössä keskeisessä asemassa olisivat sosiaaliviranomaisten henkilötutkinnan kautta hankkimat tiedot.

Jos syyttäjä ei ole pyytänyt alustavan toimeenpanosuunnitelman tekemistä, sitä voisi viime kädessä pyytää asiaa käsittelevä tuomioistuin, jos nuorisorangaistus on henkilötutkinnan ja muun ennen oikeudenkäyntiä tai pääkäsittelyn aikana esille tulleen selvityksen mukaan vakavasti otettava seuraamusvaihtoehto. Jos alustavaa toimeenpanosuunnitel-

maa ei tuolloin ehditä saamaan valmiiksi ennen pääkäsittelyä, pääkäsittely joudutaan tilanteesta riippuen peruuttamaan tai lykkäämään. Sama on tilanne, jos nuorisorangaistus vakavasti otettavana seuraamusvaihtoehtona tulee esiin vasta pääkäsittelyssä epäillyn pyynnön tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Pykälän 2 momentin mukaan alustavasta toimeenpanosuunnitelmasta tulisi ilmetä nuorisorangaistuksen pääasiallinen sisältö. Alustavan toimeenpanosuunnitelman tulisi mahdollisimman lopullisessa muodossa sisältää ne seikat, jotka lakiehdotuksen 5 §:n mukaan tulee sisällyttää Kriminaalihuoltolaitoksen laatimaan ja vahvistamaan lopulliseen toimeenpanosuunnitelmaan. Asian riittävän nopea käsittely ja käytännön näkökohdat puoltavat sitä, että toimeenpanosuunnitelman ei tarvitse olla lopullisessa muodossaan tuomioistuinkäsittelyn aikaan.

Pykälän 3 momentin mukaan Kriminaalihuoltolaitoksen olisi kuultava epäiltyä alustavan toimeenpanosuunnitelman laatimisen yhteydessä. Alle 18-vuotiaan epäillyn huoltajalle, edunvalvojalle tai muulle lailliselle edustajalle olisi lisäksi varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Epäillyn kuuleminen on tarpeen erityisesti sen vuoksi, että alustava toimeenpanosuunnitelma voidaan aikataulultaan laatia sellaiseksi, että esimerkiksi hänen koulunkäyntinsä, opiskelunsa tai työnsä ei ole esteenä nuorisorangaistuksen täytäntöönpanolle. Epäillyn suostumusta ei kuitenkaan tarvitsisi hankkia, koska sitä ei edellytetä nuorisorangaistuksen tuomitsemisessa.

Myöskään toimeenpanosuunnitelman yksityiskohdat eivät edellyttäisi epäillyn suostumusta. Luonnollista kuitenkin on, että tuomitun toiveisiin mahdollisuuksien mukaan kiinnitetään huomiota alustavan toimeenpanosuunnitelman laatimisen yhteydessä. Henkilökohtainen tapaaminen ei olisi kaikissa tapauksissa välttämätön. Käytännössä kuuleminen kuitenkin tapahtuu Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistossa järjestettävässä tapaamisessa tai tarvittaessa useammassakin tapaamisessa. Kuulemisen toimittamistavasta riippumatta sen keskeinen sisältö tulisi kirjata ylös Kriminaalihuoltolaitoksessa.

Ehdotetun säännöksen mukaan epäiltyä olisi ehdottomasti kuultava alustavan toimeen-

panosuunnitelman laatimisen yhteydessä. Näin ollen nuorisorangaistuksesta käytännössä sulkeutuisivat pois ne rikoksesta epäillyt, jotka pyynnöstä huolimatta kieltäytyvät tulemasta tai muuten jättävät tulematta kriminaalihuoltoviranomaisten luokse asian selvittämistä varten. Kuulemisen edellyttäminen tarkoittaa myös sitä, että alustavaa toimeenpanosuunnitelmaa ei tarvitsisi laatia, jos epäillyn olinpaikka on tuntematon. Yhteistyökyky edellyttävän, nuoren elämään voimakkaasti puuttuvan nuorisorangaistuksen menestyksekkäälle suorittamiselle ei voi katsoa olevan edellytyksiä mainituissa tapauksissa.

Alle 18-vuotiaan nuoren rikoksenteikijän vanhemmilla on huomattava merkitys nuoren tekemän rikoksen käsittelyssä. Sama koskee huoltajan lisäksi myös muita nuorten laillisia edustajia. Heidän varassaan on pitkälti alle 18-vuotiaan rikoksenteikijän elämän puitteiden järjestäminen, mihin voi myös kuulua nuorisorangaistuksen suorittamisen edellytysten järjestäminen. Lisäksi laillisilla edustajilla saattaa olla sellaisia näkökohtia esitettäväksi, joilla on merkitystä toimeenpanosuunnitelman yksityiskohtien kannalta ja joihin nuori ei välttämättä osaa kiinnittää huomiota.

5 §. *Toimeenpanosuunnitelma.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelman sisällöstä nykyistä tarkemmin ja korkeammalla säädöstaollalla. Nykyisin kokeiluasetuksen 7 §:ssä säädetään, että toimeenpanosuunnitelmassa tulee määrätä, miten usein ja millä tavoin nuorisorangaistukseen tuomitun on oltava yhteydessä valvojaansa, nuorisopalvelun aikataulu ja palvelun suorittamistapa.

Mainittua asetuksen sääntelyä ei nuorisorangaistuksen sisällön täsmentämisen myötä voida pitää riittävänä. Toimeenpanosuunnitelman sisällöllä on myös sen verran huomattava merkitys nuorisorangaistukseen tuomitun kannalta, että perustuslain 80 §:n 1 momentti huomioon ottaen toimeenpanosuunnitelman sisällöstä tulee säätää laissa.

Kriminaalihuoltolaitoksen olisi nuorisorangaistuksen tuomitsemisen jälkeen laadittava ja vahvistettava nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelma. Tarvittavat toimenpiteet olisi nuorisorangaistuksen nopean täy-

täntöönpanon aloittamisen mahdollistamiseksi tehtävä kiireellisesti. Poikkeuksen muodostaisivat ne asiat, joissa tuomitun tyytymättömyyden ilmoittamisen ja valittamisen vuoksi nuorisorangaistuksen täytäntöönpano tulee viivästymään. Toimeenpanosuunnitelma olisi laadittava ja vahvistettava niin, että nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon päästään viipymättä 6 §:n 1 momentin mukaisesti.

Toimeenpanosuunnitelmaa laadittaessa on otettava huomioon, että nuorisorangaistus saadaan suoritettua tuomioistuimen tuomitseman rangaistusajan kuluessa. Rangaistuksen täytäntöönpanon tulisi myös jakaantua mahdollisimman tasaisesti rangaistusajalle, tuomitun olosuhteet kuitenkin samalla huomioon ottaen. Esimerkiksi valvontatapaamisia voidaan tehostetusti hyödyntää lisäämällä niitä nuorisorangaistuksen täytäntöönpanossa silloin, kun tuomitun tarpeet eivät edellytä tehtävien ja ohjelmien sekä työhön liittyvän osan suorittamista koko rangaistuksen ajan.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan toimeenpanosuunnitelmasta tulisi ilmetä valvojan ja tuomitun väliseen yhteydenpitoon liittyvät määräykset. Kysymyksessä ovat määräykset, jotka edistävät valvojan mahdollisuuksia toimia lakiehdotuksen 11 §:ssä säädetyllä tavalla. Valvojan ja valvottavan tapaamiset saattavat myös suoraan liittyä nuorisorangaistuksen suorittamiseen sitä kautta, että niiden aikana suoritetaan sosiaalista selviytymistä edistäviä toimintaohjelmia.

Yhteydenpitoon liittyvät määräykset voivat koskea yhteydenpidon suorittamistapoja, joista keskeisimpiä ovat tapaamiset. Myös yhteydenpito esimerkiksi puhelimitse saattaa tulla kysymykseen. Lisäksi määräykset voivat liittyä yhteydenpidon ajankohtiin ja siihen, miten ajankohdista sovitaan. Varaa on jätettävä joustolle ja käytännön toteuttamismahdollisuuksille, joiden puitteissa viime kädessä valvoja määrittää yhteydenpidon tarkemmat yksityiskohdat. Ajankohdista pitäisi kuitenkin pyrkiä mahdollisuuksien mukaan sopimaan tuomitun kanssa.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan toimeenpanosuunnitelmasta tulisi ilmetä sosiaalista toimintakykyä edistävät tehtävät ja ohjelmat sekä työelämään ja työn tekemiseen perehtymistä koskeva osa. Tämä kohta liittyy

lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin mukaiseen nuorisorangaistuksen sisältöön.

Pykälän 2 momentin mukaan toimeenpanosuunnitelman laatimisessa olisi voimassa, mitä kuulemisesta säädetään 4 §:n 3 momentissa. Tällä tarkoitetaan nuorisorangaistukseen tuomitun kuulemista ja tilaisuuden varaamista tulla kuulluksi hänen lailliselle edustajalleen. Mikäli tuomioistuimelle esitetty alustava toimeenpanosuunnitelma voidaan suoraan tai ainoastaan teknisluonteisin muutoksin vahvistaa lopulliseksi toimeenpanosuunnitelmaksi, 2 momentin edellyttämiin kuulemista koskeviin toimenpiteisiin ei tarvitsisi ryhtyä.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että Kriminaalihuoltolaitos voi toimeenpanosuunnitelman vahvistamisen jälkeen antaa toimeenpanosuunnitelmaan perustuvia täytäntöönpanossa tarpeellisia määräyksiä. Lisäksi erityisestä syystä toimeenpanosuunnitelmaa voitaisiin muuttaa tai täydentää sen vahvistamisen jälkeen.

Lopullisessakaan toimeenpanosuunnitelmassa ei voida käytännön näkökohtien vuoksi määrätä lopullisesti ja kattavasti kaikista täytäntöönpanon yksityiskohdista. Näin ollen Kriminaalihuoltolaitoksella täytyy olla oikeus tarvittaessa ohjata täytäntöönpanoa toimeenpanosuunnitelmaan liittyvillä määräyksillä, joita tuomitun myös olisi 12 §:n 1 momentin nojalla noudatettava. Esimerkkinä voi mainita valvontatapaamisten tarkemmista ajankohdista määräämisen. Kun laajemmat muutokset toimeenpanosuunnitelman sisältöön ovat välttämättömiä, toimeenpanosuunnitelmaa voitaisiin muuttaa tai täydentää. Jos kysymys puolestaan olisi pitkäkestoisesta täytäntöönpanon esteestä, Kriminaalihuoltolaitos voisi väliaikaisesti keskeyttää täytäntöönpanon 14 §:n 2 momentin nojalla.

Ennen tarkempaa määräämistä taikka toimeenpanosuunnitelman muuttamista tai täydentämistä tulisi mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon tuomitun toivomukset ja edellytykset toimia määräyksen taikka muutetun tai täydennetyn toimeenpanosuunnitelman mukaisella tavalla.

6 §. *Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon aloittaminen.* Kuten yleisperustelujen nykytilan arviointia koskevassa jaksossa on todettu, täytäntöönpanon nopeuttaminen ko-

keilulain mukaisesta täytäntöönpanomenetelmästä ei ole käytännössä mahdollista. Täytäntöönpano on kuitenkin saatava mahdollisimman nopeaksi rikoksen ja siitä seuraavan rangaistuksen välisen suhteen korostamiseksi. Nopea täytäntöönpano saattaa myös edistää nuoren rikoskierteen katkaisemista.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin täytäntöönpanon kiireellisyydestä ja muita rangaistuksia vastaavasti nuorisorangaistuksen täytäntöönpanokelpoisuudesta. Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano olisi viipymättä aloitettava, kun tuomio on tullut lainvoimaiseksi tai pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio. Oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 22 §:n nojalla hovioikeuden ratkaisu nuorisorangaistuksen tuomitsemistakin koskevassa asiassa on pantavissa täytäntöön lainvoimaa vailla olevana.

Pykälän 2 momentti vastaisi suostumuksen antamistapaa lukuun ottamatta asiallisesti kokeilulain 4 §:n 2 momenttia. Kirjoitustapa on vain muutettu selkeämmäksi. Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano voitaisiin käräjäoikeuden tuomion perusteella aloittaa ennen kuin tuomio on saanut lainvoiman, jos tuomittu kirjallisesti suostuu täytäntöönpanoon ja on tyytynyt tuomioon siltä osin kuin hänet on tuomittu nuorisorangaistukseen.

Kokeilulaissa suostumuksen antamistapaa ei ole säännelty. Suostumukselle ehdotetaan kirjallista muotoa todisteluvaikeuksien välttämiseksi. Kirjallisella suostumuksella voidaan myös suullista paremmin varmistaa se, että nuori ymmärtää suostumuksensa merkityksen.

Pykälän 3 momentti vastaa asiallisesti kokeilulain 4 §:n 3 momenttia. Ylempi oikeusaste saattaa muun kuin tuomitun valituksesta tuomita nuorisorangaistuksen jo suorittaneen tai sitä parhaillaan suorittavan nuoren muuhun rangaistukseen. Tuolloin on uudesta rangaistuksesta kaksinkertaisen rankaisemisen välttämiseksi vähennettävä jo täytäntöön pantua nuorisorangaistusta vastaava osa. Käytännössä muun kuin tuomitun valituksesta tuomittava uusi rangaistus on vankeusrangaistus. Lain 19 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että tässäkin tapauksessa jo suoritettu nuorisorangaistuksen osa olisi kohtuuden mukaan otettava huomioon uutta rangaistusta alentavana seikkana.

Kokeilulain 4 §:n 4 momentin mukaan nuorisorangaistus raukeaa, jollei sen täytäntöönpano ole alkanut kolmen vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä. Sama säännös sisältyisi ehdotuksen mukaan kysymyksessä olevan pykälän 4 momenttiin. Täytäntöönpano-oikeuden vanhentumista koskevan määräajan säätäminen lyhyeksi on erityisen aiheellista rangaistuksen kohderyhmän vuoksi. Nuorten kohdalla tulee korostetusti pyrkiä rangaistusten nopeaan täytäntöönpanoon, jotta tekijä kykenisi yhdistämään seuraamuksen tekoon. Lisäksi todennäköisyys uusien rikosten tekemiseen ja uusien rangaistusten tuomitsemiseen kasvaa täytäntöönpano-oikeuden määräajan pidentyessä.

7 §. *Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta huolehtiminen.* Pykälän mukaan Rikosseuraamusvirasto ja Kriminaalihoitolaitos huolehtisivat nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta siten kuin siitä ehdotetussa laissa ja tarkemmin valtioneuvoston asetuksella säädetään. Tältä osin tilanne säilyisi ennallaan verrattuna nykyiseen nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon.

8 §. *Etsintäkuulutus.* Pykälän mukaan, jos nuorisorangaistukseen tuomittua ei tavata eikä hänen oleskelupaikkaansa saada selville, Rikosseuraamusvirasto antaa tuomitusta etsintäkuulutuksen. Tuomittua kehoitetaan etsintäkuulutuksessa viimeistään määräpäivänä ottamaan nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa varten yhteys Kriminaalihoitolaitokseen. Etsintäkuulutuksessa on ilmoitettava, että muussa tapauksessa pannaan vireille menettely muun rangaistuksen tuomitsemiseksi nuorisorangaistuksen sijasta.

Etsintäkuulutusmenettelyn mahdollistava ehdotettua vastaava säännös on tällä hetkellä kokeiluasetuksen 10 §:ssä. Etsintäkuuluttaminen liittyy siinä määrin yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin, että perustuslain 80 §:n 1 momentin nojalla sen perusteista tulisi säätää laissa.

Ehdotettu etsintäkuulutus koskeva säännös vastaisi pitkälti nykyistä asetuksen 10 §:ää. Rikosseuraamusvirasto antaisi etsintäkuulutuksen sen jälkeen, kun Kriminaalihoitolaitos on toimittanut sille etsintäkuuluttamista varten tarvittavan selvityksen. Ehdotetun pykälän viimeisen virkkeen mukaan et-

sintäkuulutuksessa olisi ilmoitettava, että jollei tuomittu ota määräpäivänä yhteyttä Kriminaalihoitolaitokseen, pannaan vireille menettely muun rangaistuksen tuomitsemiseksi nuorisorangaistuksen sijasta. Mainittu ilmaisu on selkeämpi kuin asetuksen 10 §:ssä oleva maininta nuorisorangaistuksen uuden käsittelyn panemisesta vireille.

9 §. *Usean nuorisorangaistuksen täytäntöönpano.* Nykyisin usean nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta säädetään kokeilulain 5 §:ssä, joka rakentuu nuorisorangaistuksen jakoon valvontaan ja nuorisopalveluun. Säännöksessä säädetään siitä, milloin valvonta-aika päättyy ja mikä on usean nuorisopalvelun tuntien enimmäisyhteismäärä.

Tässä lakiesityksessä ehdotetaan luovuttavaksi nuorisorangaistuksen lähtökohtaisesta jaosta kahteen osaan, minkä vuoksi usean rangaistuksen täytäntöönpanoajkojen säätäminen nykyiseltä pohjalta ei onnistu. Rangaistuksen enimmäiskesto on kuitenkin rajoitettava, jotta täytäntöönpanossa ei päädyttäisi kohtuuttomiin lopputuloksiin usean nuorisorangaistuksen tullessa samanaikaisesti täytäntöönpanoon. Käytännössä saman tuomitun useiden nuorisorangaistusten tuleminen samaan aikaan täytäntöönpanoon ei ole tavallista. Useita nuorisorangaistuksia ei myöskään tulisi lähtökohtaisesti tuomita samalle henkilölle.

Nyt ehdotettavan pykälän mukaan samaan aikaan täytäntöön pantavina olevat nuorisorangaistukset laskettaisiin täytäntöönpanossa yhteen. Yhteinen enimmäiskesto olisi kuitenkin yksi vuosi kuusi kuukautta. Kriminaalihoitolaitoksen olisi tarvittaessa tarkistettava toimeenpanosuunnitelmaa yhteen laskeamisen edellyttämällä tavalla.

Useaa nuorisorangaistusta samaan aikaan täytäntöön pantaessa tulee harkittavaksi se, missä määrin on tarpeellista ja tarkoituksenmukaista suorittaa nuorisorangaistuksiin sisältyvä täysin sama rangaistuksen osa useaan kertaan. Mitään lisäarvoa ei välttämättä saada sillä, että tuomittu suorittaa samanaikaisen täytäntöönpanon aikana esimerkiksi täysin saman Kriminaalihoitolaitoksen työskentelyohjelman kahteen kertaan. Toisaalta samojen osien suorittamisen ajallisella välilläkin on merkitystä. Joka tapauksessa samanaikainen täytäntöönpano olisi toteutettava niin, et-

tä se ei muodostu kohtuuttoman raskaaksi tuomitulle eikä vaaranna rangaistusten menestyksellistä suorittamista.

10 §. *Valvojan määrääminen.* Pykälä vastaa pääosin kokeilulain 8 §:ssä ja kokeiluasetuksen 12 §:ssä olevaa sääntelyä. Pykälän *1 momentin* mukaan nuorisorangaistukseen tuomitun valvojana toimisi Kriminaalihuoltolaitoksen virkamies. Hänet määräisi tähän tehtävään Kriminaalihuoltolaitos. Valvojan henkilö ja määrääminen liittyvät siihen, että Kriminaalihuoltolaitos huolehtii nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta.

Pykälän *2 momentin* mukaan erityisestä syystä valvojan avuksi voitaisiin määrätä muu tehtävään sopiva ja siihen suostunut henkilö, jolle voidaan valtion varoista maksaa palkkio ja kulukorvaus. Valvojan apuna voisivat toimia esimerkiksi sosiaalityöntekijät. Apuna toimivan henkilön ei kuitenkaan tarvitsisi olla virkamies. Kysymykseen tulisivat kaikki sellaiset henkilöt, joilla ammatinsa, työkokemuksensa ja asiantuntemuksensa sekä henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella olisi kyky valvojan ohjeiden mukaisesti avustaa nuorisorangaistuksen täytäntöönpanossa. Kysymykseen saattavat tulla esimerkiksi koulutusalan ja mielenterveyshoidon tehtävissä toimivat henkilöt.

Siltä osin kuin nuorisorangaistuksen täytäntöönpanotehtävät tulevat valvojan avuksi määrätyn henkilön omien töiden lisäksi ja aiheuttavat lisäkustannuksia, viimeksi mainittu saisi Kriminaalihuoltolaitokselta hakemuksesta palkkion ja kulukorvauksen. Lakiehdotuksen 22 §:n 5 kohdan mukaan maksamiseen liittyvästä menettelystä säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän *2 momentin* mukaan valvojan apuna toimivaan henkilöön sovellettaisiin kielilakia (423/2003) ja rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Nuorisorangaistuksen laajentaminen koko maahan korostaa kielilain soveltamisen tarpeellisuutta. Valvojan apuna olevan henkilön tulisi kaikissa tapauksissa täyttää kielilain asettamat kielitaitovaatimukset. Valvojan apuna toimiva muu kuin virkamies ei olisi myöskään ilman nimenomaista vastuusäännöstä minkään erityisen sanktiojärjestelmän piirissä.

11 §. *Valvojan ja hänen avukseen määrää-*

tyn henkilön tehtävät. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi valvojan tehtävistä tavalla, joka pitkälti vastaa kokeiluasetuksen 13 §:ssä olevaa sääntelyä. Kysymyksessä on sen verran keskeisesti rangaistuksen täytäntöönpanoon ja tuomitun oikeusasemaan liittyvä sääntely, että perustuslain 80 §:n 1 nojalla säätämistä asetuksessa ei voida pitää riittävänä. Pykälässä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi valvojan avuksi määrätyn henkilön tehtävistä.

Pykälän *1 momentin 1 kohdan* mukaan valvojan tulisi valvoa toimeenpanosuunnitelman ja siihen perustuvien määräysten noudattamista. Lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin mukaisesta nuorisorangaistuksen käytännön sisällöstä riippuu, millaista valvojan toiminnan tulee yksittäistapauksessa olla. Sosiaalista toimintakykyä edistäviä ohjelmia suoritetaan Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistossa, mutta esimerkiksi työhön liittyvää rangaistuksen osaa saatetaan suorittaa muuallakin. Valvojalta edellytetään yhteydenpitoa mahdollisiin muihin suorituspaikkoihin. Valvojan ja tuomitun välisestä yhteydenpidosta huolehtiminen kuuluu tämän kohdan piiriin.

Pykälän *1 momentin 2 kohdan* mukaan valvojan tulisi olla tarvittaessa yhteydessä tuomitun lailliseen edustajaan, käytännössä huoltajana olevaan vanhempaan. Tämä velvollisuus korostuu sellaisessa tapauksessa, jossa tuomitulla vaikuttaa olevan nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa haittaavia vaikeuksia. Kysymyksessä olevaa edustajaa ei pääsääntöisesti enää olisi 18 vuotta täyttäneellä tuomitulla.

Valvojan tehtäviin kuuluisivat *1 momentin 3 kohdan* nojalla sellainenkin tuomitun tukeminen ja ohjaaminen, jolla ei välttämättä ole suoranaista yhteyttä 1 kohdassa mainittuun toimeenpanosuunnitelmaan ja siihen perustuviin määräyksiin. Nuoren elämäntilanne saattaa esimerkiksi nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon aikana muuttua niin, että hän tarvitsee valvontatapaamisen yhteydessä valvojalta neuvoja ja ohjeita.

Pykälän *1 momentin 4 kohdan* mukaan valvojan olisi ilmoitettava Kriminaalihuoltolaitokselle toimeenpanosuunnitelman ja siihen liittyvien määräysten rikkomisesta. Tuolloin Kriminaalihuoltolaitoksessa olisi tehtävä päätös ryhtymisestä lakiehdotuksen 16 ja 17 §:n mukaisiin toimenpiteisiin.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi valvojan avuksi määrätyn henkilön tehtävistä. Hänen tulisi noudattaa valvojan hänelle nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa varten antamia ohjeita sekä ilmoittaa valvojalle toimeenpanosuunnitelman ehtojen ja siihen perustuvien määräysten rikkomisesta.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla ja lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaarana perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle.

Valvojan apuna voisi toimia myös muu henkilö kuin virkamies. Vaikka hän avustaisi valvojaa rangaistuksen täytäntöönpanossa, ei kysymyksessä olisi perustuslain 124 §:ssä tarkoitettu merkittävä julkisen vallan käyttö. Kysymyksessä olevalle henkilölle eivät kuuluisi pykälän 1 momentissa tarkoitettut valvojan tehtävät. Hän huolehtisi valvojan ohjeiden mukaisesti täytäntöönpanon käytännön järjestämiseen liittyvistä kysymyksistä kuten esimerkiksi lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tehtävien ja ohjelmien toteuttamisesta.

Valvojan apuna olevan henkilön tulisi ilmoittaa valvojalle täytäntöönpanoon liittyvistä tuomitun rikkomuksista, mutta silloinkin valvojan harkinnassa olisi ryhtyminen Kriminaalihuoltolaitoksessa lakiehdotuksen 16 §:n mukaisiin toimenpiteisiin, jotka viime kädessä saattavat johtaa uuden rangaistuksen määräämiseen suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan tilalle. Avustavan henkilön tehtävä olisi perustuslain 124 §:ssä tarkoitettu julkinen hallintotehtävä.

Pykälän 3 momentin mukaan valvojan ja hänen avukseen määrätyn henkilön olisi toimittava niin, että heidän toimenpiteistään ei aiheudu tuomitulle tai hänen läheisilleen tarpeetonta haittaa.

12 §. Nuorisorangaistukseen tuomitun velvollisuudet. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että nuorisorangaistukseen tuomittu on velvollinen noudattamaan toimeenpanosuunnitelmaa sekä Kriminaalihuoltolaitoksen hänelle antamia toimeenpanosuunnitelmaan perustuvia täytäntöön-

panossa tarpeellisia määräyksiä. Lisäksi tuomitun tulisi toimeenpanosuunnitelmassa määrättyllä tavalla pitää yhteyttä valvojaansa.

Pykälän 1 momentti vastaisi sisällöltään pääosin kokeilulain 7 §:n 1 momenttia. Momentin toisessa virkkeessä painotettaisiin asian tärkeän merkityksen vuoksi erikseen tuomitun velvollisuutta pitää yhteyttä valvojan, koska se on toimivan täytäntöönpanon perusedellytys.

Tuomitun on suoritettava nuorisorangaistus toimeenpanosuunnitelman mukaisesti. Kuten toimeenpanosuunnitelman sisältöä koskevan 5 §:n perusteluista ilmenee, toimeenpanosuunnitelmassa ei voida käytännössä lopullisesti ja kattavasti määrätä kaikista täytäntöönpanon yksityiskohdista. Näin ollen Kriminaalihuoltolaitos ja siellä ennen kaikkea valvoja voisivat antaa täytäntöönpanoon liittyviä toimeenpanosuunnitelmaan perustuvia määräyksiä, joita tuomitun on noudatettava. Määräysten on liityttävä toimeenpanosuunnitelmasta ilmenevään nuorisorangaistuksen sisältöön.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jota vastaavaa kokeilulaissa ei ole. Tuomittu ei saisi valvontatapaamisessa tai muussa 2 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilaisuudessa käyttää alkoholia tai muuta päihdyttävää ainetta tai olla päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen. Ehdotus liittyy ennen kaikkea siihen, että tuomitun päihdeongelmat ovat tärkeä nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon epäonnistumisen syy. Vastaava sääntely on yhdyskuntapalvelusta annetun lain (1055/1996) 7 §:n 3 momentissa.

Päihdyttäviin aineisiin liittyvä kielto koski kaikkia niitä paikkoja, joissa tuomittu toimeenpanosuunnitelman mukaisesti suorittaa nuorisorangaistusta. Tuomittu olisi 2 momentin tarkoittamalla tavalla päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen myös silloin, jos hän olisi edellisenä päivänä nautitusta alkoholista aiheutuvassa selvästi havaittavassa vaikutustilassa. Päihdyttävän aineen käytön vaikutuksina saattavat ilmetä niin sanotusta krapulasta johtuvat oireet kuten vapina.

Sen lisäksi, että jo lakiin kirjataan kielto käyttää päihdyttävää ainetta tai olla päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen, kielto tulisi sen korostamiseksi ja tuomitun tietoon saatamiseksi sisällyttää myös toimeenpanosuun-

nitelmaan. Kiellon merkitystä ja sisältöä tulisi muutenkin erityisesti painottaa nuorisorangaistuksen suorittamisen alkaessa ja tarvittaessa suorittamisen aikanakin.

13 §. *Päihteiden käytön valvonta.* Edellisen pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tuomitun velvollisuudesta pidättäytyä päihdyttävän aineen käyttämisestä tai vaikutuksen alaisena olemisesta nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvissä tilaisuuksissa. Jotta tällä tuomitun velvollisuudella olisi käytännön merkitystä, sen noudattamista tulisi erikseen valvoa.

Lain 13 §:n mukaan, jos tuomittu olisi nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon vaatimassa tilaisuudessa ulkoisista merkeistä päätellen todennäköisesti alkoholin tai muun päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen, valvojan tai muun Kriminaalihuoltolaitoksen virkamiehen olisi kirjattava päihtymystilaa koskevat havainnot. Jos päihtymystilan epäillään johtuvan alkoholista, Kriminaalihuoltolaitoksen virkamies voisi velvoittaa tuomitun suorittamaan puhalluskokeen. Vastaava sääntely on yhdyskuntapalvelusta annetun lain 7 a §:ssä.

Tyypillisiä päihtymystilaan liittyviä ulkoisia merkkejä ovat silmien poikkeaminen normaalista, liikkumisen epävarmuus, puheen epäselvyys ja alkoholin haju. Lähtökohdana on, että päihtymystilaa koskevat havainnot tekee ja kirjaa valvoja. Jos hän ei osallistu nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvään kysymyksessä olevaan tilaisuuteen, päihteiden käytön valvontatoimenpiteet voisi suorittaa myös muu Kriminaalihuoltolaitoksen virkamies. Päihtymystilan toteamiseen liittyvät asiantuntemus- ja vastuuvaatimus sekä tuomitun oikeusturva edellyttävät, että havainnot kirjaa nimenomaan Kriminaalihuoltolaitoksen virkamies.

Valvojan avuksi voidaan 10 §:n mukaisesti määrätä muukin henkilö kuin Kriminaalihuoltolaitoksen virkamies. Käytännössä syntyy tilanteita, joissa päihtymystä koskevat havainnot tekee tällainen apuna oleva henkilö ilman mahdollisuutta saada paikalle valvojaa tai muuta Kriminaalihuoltolaitoksen virkamiestä. Näissä tapauksissa myös mainittu henkilö voisi tehdä päihtymystilahavainnoja ja ilmoittaa niistä Kriminaalihuoltolaitokselle. Tätä menettelyä ei ole pidettävä merkittä-

vänä julkisen vallan käyttönä, koska valvojan apuna oleva henkilö ei toimenpiteillään käynnistä ryhtymistä 16 §:n mukaiseen menettelyyn. Myös valvojan apuna olevan henkilön havainnoilla ja niiden kirjaamisella on kuitenkin merkitystä, kun arvioidaan nuorisorangaistuksen suorittajan menettelyä kokonaisuudessaan. Kirjaamisen suorittavan virkamiehen on tarkistettava tällaisten havaintojen paikkansapitävyys esimerkiksi tuomitun kuulemisella.

Ehdotettu pykälä sisältäisi myös puhalluskokeen suorittamiseen liittyvän velvollisuuden. Kyse olisi alkometrillä suoritettavasta kokeesta, jonka ottaisi Kriminaalihuoltolaitoksen virkamies. Tuomittua ei voitaisi pakottaa puhalluskokeeseen, mutta kieltäytyminen kokeesta voisi yhdessä muiden päihtymystilahavaintojen kanssa vaikuttaa päihtymystilaa koskevaan kokonaisarviointiin.

14 §. *Nuorisorangaistuksen suorittamisaika.* Kokeilulain 2 §:n 3 momentissa säädetään, että valvonta-aika alkaa toimeenpanosuunnitelman vahvistamisesta. Lakiehdotuksen mukaan nuorisorangaistuksella ei enää olisi valvonta-aikaa. Pykälän 1 momentin mukaan nuorisorangaistuksen suorittamisaika alkaisi kulua toimeenpanosuunnitelman tiedoksiannosta. Tämä alkamisaika vastaa Kriminaalihuoltolaitoksen käytäntöä. Toimeenpanosuunnitelma annetaan tuomitulle tiedoksi todisteellisesti hänen allekirjoitustaan vastaan.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi mahdollisuudesta väliaikaisesti keskeyttää nuorisorangaistuksen täytäntöönpano. Tämä koskisi tapauksia, joissa nuorisorangaistusta ei sen täytäntöönpanoaikana ilmenneen esteen (esimerkiksi tuomitun pakollinen oleskelu ulkomailla, sairaus tai laitoshoido) vuoksi saataisi kokonaan suoritetuksi rangaistusajaksi ja syynä siihen ei olisi 16 §:n 3 momentin mukainen tuomitun moitittava menettely. Täytäntöönpanon jatkamisen esteen ilmetessä Kriminaalihuoltolaitos voisi väliaikaisesti keskeyttää nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon enintään yhdeksi vuodeksi.

Pykälän 2 momentti koskee niitä tapauksia, joissa nuorisorangaistuksen suorittaminen on jo ehditty aloittaa. Vaikka nuorisorangaistuksen täytäntöönpano onkin 6 §:n 1 momentin

nojalla aloitettava viipymättä nuorisorangaistusta koskevan tuomion tultua täytäntöönpanokelpoiseksi, ennen aloittamista tiedossa oleva täytäntöönpanon este (esimerkiksi kesken oleva tai alkamassa oleva asepalvelus) tulisi tarvittaessa ottaa huomioon siirtämällä täytäntöönpanon aloittamista.

Pyrkimys nuorisorangaistuksen nopeaan täytäntöönpanoon edellyttää, että täytäntöönpanoa ei keskeytetä pidemmäksi ajaksi kuin on tarpeen. Saman nuorisorangaistuksen täytäntöönpano voitaisiin keskeyttää useamman kerran, kunhan keskeytysten yhteinen kesto ei ylittäisi yhtä vuotta. Ehdotettu keskeytyksen enimmäisaika on niin pitkä, että se käytännössä mahdollistaa nuorisorangaistusten loppuun saattamisen niiden täytäntöönpanoaikana ilmenneistä esteistä huolimatta.

Keskeytyksen enimmäiskeston tultua täyteen nuorisorangaistuksen suorittamisaika jatkuisi joka tapauksessa yhtäjaksoisesti loppuun riippumatta esteen jatkumisesta, vaikka tuomittu ei esteen aiheuttavasta syystä suorittaisi täytäntöönpanon edellyttämiä toimenpiteitä. Nuorten rangaistusten täytäntöönpanoa ei ole tarpeen venyttää tarpeettomasti.

Ehdotettu sääntely yksinkertaistaisi ja tarkoituksenmukaistaisi menettelyä verrattuna siihen, josta säädetään kokeilulain 9 §:n 1 momentissa. Sen mukaan Kriminaalihuoltolaitos voi ensin pidentää valvonta-aikaa enintään kolmella kuukaudella. Sen jälkeen vielä tuomioistuimien voi pidentää valvonta-aikaa kuudella kuukaudella tai erityisestä syystä katsoa rangaistuksen kokonaan suoritetuksi. Mainittu lainkohta jättää kuitenkin avoimeksi sen, mitä tapahtuu, jos tuomioistuimien ei päädy kumpaankaan mainituista vaihtoehdoista. Nyt ehdotettavan säännöksen mukaan nuorisorangaistuksen suorittamisaika ja samalla täytäntöönpano päättyisivät yksiselitteisesti verrattuna kokeilulain mukaiseen sääntelyyn.

15 §. *Nouto nuorisorangaistuksen suorittamista varten.* Pykälässä ehdotetaan säädetäväksi nuorisorangaistuksen suorittamista varten tapahtuvasta noudosta.

Valvontatapaamisten ja vastaavien nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvien 2 §:n 2 momentin mukaisten tilaisuuksien laiminlyöminen on keskeinen nuorisoran-

gaistuksen täytäntöönpanoon liittyvä tuomittu rikkomus. Lakiehdotuksen 16 §:n 1 momentin mukaisesti sellaisissa tapauksissa tuomitulle voitaisiin antaa huomautus ja lopulta kirjallinen varoitus. Varoituksenkin osoittautuessa tehottomaksi Kriminaalihuoltolaitos voisi ryhtyä toimenpiteisiin asian saattamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi, mikä pääsääntöisesti johtaisi muun rangaistuksen tuomitsemiseen nuorisorangaistuksen suorittamatta jäänyttä osaa vastaavasti.

Nuorisorangaistuksen suorittamista saattaa kuitenkin edistää mahdollisuus noutaa tuomittu tapaamiseen tai vastaavaan tilaisuuteen. Noudolla on selvä yhteys saapumatta jäämiseen ja noutouhkan olemassaolo saattaa olla omiaan estämään aiheettomia poissaoloja ja samalla myös vähentämään tarvetta määrätä nuorisorangaistuksen tilalle muu rangaistus. Ehdotettavan rikoslain 6 luvun 10 a §:n 1 momentin mukaisen kokonaisarviointin perusteellahan on kuitenkin päädytty siihen, että nuorisorangaistus on nuoren tekemä rikos ja hänen tilanteensa huomioon ottaen oikea sekä sosiaalistavan vaikutuksen ja uusien rikosten ehkäisemisen kannalta tarkoituksenmukainen seuraamus.

Pykälän 1 momentin mukaan mahdollisuus käyttää noutoa koskisi tilanteita, joissa nuorisorangaistukseen tuomittu ilman valvojan tiedossa olevaa hyväksyttävää syytä jättää saapumatta valvontatapaamiseen tai muuhun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tilaisuuteen. Tuolloin tuomittu voitaisiin noutaa valvojan erikseen määräämään seuraavaan sellaiseen tilaisuuteen. Poliisin olisi annettava noudon toteuttamiseksi virka-apua, jollei noutotoimenpiteitä olisi pidettävä selvästi epätarkoituksenmukaisena.

Valvojan tietoon saattaa ennen valvontatapaamista tulla seikka, jonka merkitystä hyväksyttävänä syynä valvoja joutuu arvioimaan. Mitään erityisen painavaa, lailliseen esteeseen rinnastettavaa syytä ei hyväksyttävältä poissaololta edellytetäisi. Syyn tulisi olla sellainen, että sen vuoksi tuomitulta ei voida kohtuudella edellyttää saapumista valvontatapaamiseen. Esimerkiksi lähiomaisen sairastuminen, työpaikkahaastattelu taikka työhön tai opiskeluun liittyvä kiireellinen läsnäolopakko saattavat olla syitä, jotka oikeuttavat jättämään valvontatapaamisen vä-

liin. Syyn ilmettyä tuomitun on mahdollisimman pikaisesti ennen valvontatapaamista ilmoitettava siitä valvojalle.

Nouto seuraavaan valvontatapaamiseen olisi aina harkinnanvarainen. Esimerkiksi ensimmäisen laiminlyönnin yhteydessä voidaan noudon asemesta turvautua pelkästään huomautukseen. Lisäksi noutoa ei tulisi käyttää tilanteissa, jossa on epäselvää esimerkiksi puutteellisten tietojen vuoksi, onko tuomitulla hyväksyttävä syy poissaololle. Toisaalta noudon käyttäminen ensimmäisen laiminlyönnin yhteydessä saattaa olla perusteltua silloin, kun tuomittu on jo etukäteen antanut ymmärtää suhtautuvansa välinpitämättömästi tai jopa kielteisesti velvollisuuksiensa täyttämiseen. Noudon epäonnistuessa sitä voitaisiin käyttää uudelleen valvojan määräämää uutta tapaamista varten.

Kun tuomittu jää saapumatta tapaamiseen ilman valvojan tiedossa olevaa hyväksyttävää syytä ja kun tilanteen harkitsemisen perusteella päädytään noudon pyytämiseen, valvoja määrää uuden tapaamisen, johon tuomittu noudetaan. Jotta tuomitun mahdollisuudet välttää noutoa vähenisivät, uuden ajankohdan soveltuvuutta tuomitulle ei kysyttäisi ja sitä ei muutenkaan etukäteen ilmoitettaisi hänelle. Valvoja voisi määrätä noutoon liittyvän tapaamisen tai muun tilaisuuden riippumatta siitä, miten tulevia tapaamisia on jo muuten ehditty määrätä. Valvojan tulisi noutoon liittyvässä uuden ajankohdan määräämisen yhteydessä ottaa huomioon tietonsa valvottavan ajankäytöstä. Nouto tulisi suorittaa sellaiseen aikaan, että siitä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa tuomitulle.

Noudosta päättävällä poliisimiehellä ja noudon toteuttavalla poliisimiehellä on oltava jonkinlainen harkintavalta noutopyynnön noudattamisen suhteen. Poliisin tiedossa saattaa ensinnäkin olla seikka, jonka perusteella noutoon ei ollenkaan kannata ryhtyä. Kriminaalihuoltolaitoksen ilmoittama osoite ei esimerkiksi pidä paikkaansa tai tuomitun olinpaikka on ilmeisesti muuten tuntematon. Lisäksi noudon toteuttamisen yhteydessä saattaa ilmetä syy, jonka perusteella aloitettuja noutotoimenpiteitä ei kannata jatkaa. Tuomittu on esimerkiksi voimakkaasti päihtynyt tai muuten niin sekavassa tilassa, että noudolla ei tulisi saavuttamaan sillä tavoit-

tettuja tarkoituksia.

Poliisin olisi ilmoitettava Kriminaalihuoltolaitokselle, jos noutotoimenpiteisiin jätetään ryhtymättä tai jos aloitettuja toimenpiteitä ei saateta loppuun. Jos poliisin tiedossa on noudon esteen päättymisajankohta, Kriminaalihuoltolaitos voi ilmoituksen yhteydessä tai sen perusteella pyytää noutoa uudeksi ajankohdaksi. Noudon käytännön toteuttamismahdollisuuksiin liittyen on otettava huomioon poliisilain (493/1995) 3 §, jonka mukaan poliisin on olosuhteiden niin vaatiessa asetettava tehtävät tärkeysjärjestykseen.

Pykälän 2 momentin mukaan noudosta päättäisi pidättämiseen oikeutettu poliisimies Kriminaalihuoltolaitoksen pyynnöstä. Noudettavaksi määrätty saataisiin enintään kuusi tuntia ennen 1 momentissa tarkoitettua tilaisuutta ottaa kiinni ja säilöön. Nouto olisi pyrittävä suorittamaan niin, ettei tuomittu sen vuoksi joudu tarpeettomasti huomion kohteeksi. Tuomittua ei saisi pitää kiinni tai säilössä kauempaa kuin tilaisuuteen noutaminen edellyttää.

Kriminaalihuoltolaitoksen pyynnöstä säädettäisiin lain 22 §:n 3 kohdan nojalla tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Pyyntö voitaisiin osoittaa tuomitun asuin- tai oleskelupaikkakunnan mukaan määrättyväle kihlakunnan poliisilaitokselle kaikilla niillä tavoilla, joilla asiakirja voidaan toimittaa.

Asianmukaista on, että noudosta päättää poliisipäällystään kuuluva pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pakkokeinolain (450/1987) 1 luvun 6 §:ssä säädetään siitä, ketkä ovat pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä. Käytännössä noudosta päättäisi useimmiten joku pykälässä mainituista poliisikomisarjoista. Ennen päätöstä olisi tarkastettava, että pyyntö sisältää tarvittavat tiedot ja että pyynnön esittäjällä on oikeus se esittää. Jo tässä yhteydessä noudosta päättävä virkamies voisi kiinnittää pyynnön esittäjän huomiota seikkoihin, jotka saattavat johtaa noudon toteutumatta jäämiseen. Tuolloin Kriminaalihuoltolaitos voisi peruuttaa pyynnönsä tai täydentää sitä.

Poliisin voimavarojen tehokas käyttö ja noudon onnistumisen turvaaminen edellyttävät, että noudon suorittava poliisimies saa ottaa noudettavaksi määrätyn kiinni ja säilöön

hyvissä ajoin ennen tilaisuutta. Säilöön ottaminen ei todennäköisesti olisi tarpeen useissa noutotapauksissa. Oikeus kiinniottamiseen tarkoittaa sitä, että poliisimiehellä on myös oikeus noudon yhteydessä suorittaa poliisilain 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu etsintä henkilön kiinniottamiseksi esimerkiksi hänen kotonaan. Kohdehenkilöiden nuori ikä huomioon ottaen kiinnipitämisen ja säilössä pitämisen aika ei voi kuitenkaan olla pitkä. Lain sallimaa kuuden tunnin aikaa ei tulisi käyttää täysimääräisesti, jos noudon toteuttaminen ei sitä edellytä. Tilaisuuteen saattamisen jälkeen tuomittu tulisi päästää vapaaksi.

Rikoksentehtäjäksi leimautumisen välttämiseksi nouto olisi pyrittävä suorittamaan niin, ettei tuomittu sen vuoksi joudu tarpeettoman huomion kohteeksi. Velvollisuus korostuu silloin, kun noutaminen tapahtuu muualta kuin kotoa. Noutamisen voi suorittaa esimerkiksi siviilivaatteissa oleva poliisimies.

Pykälän 3 momentin mukaan nuorisorangaistukseen tuomitulle olisi rangaistuksen suorittamisen alkaessa ilmoitettava, että 1 momentissa tarkoitettu laiminlyönti voi johtaa noutoon. Noudon toimivuus valvontatapaamisten ja muiden tilaisuuksien toteuttamisen tehosteena ja noudon käytön asianmukaisuus edellyttävät, että noudon uhka on tuomitun tiedossa. Valvojan tulisi kertoa mahdollisuudesta käyttää noutoa tuomitulle ennen ensimmäistä tapaamista. Mikään ei estä muistuttamasta asiasta myös nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon kestäessä. Näin varsinkin tapauksissa, joissa tuomitun käyttäytymisestä voi päätellä, että hän ei suhtaudu kysymyksessä oleviin tilaisuuksiin niiden edellyttämällä vakavuudella.

16 §. *Nuorisorangaistuksen ehtojen ja määräysten rikkominen.* Pykälä koskee tuomitun moitittavan menettelyn käsittelyä Kriminaalihuoltolaitoksessa. Pykälän 1 momentin mukaan tuomittu olisi suullisesti tai kirjallisesti huomautettava 12 §:ssä säädettyjen velvollisuuksiensa vastaisesta menettelystä. Jos nuorisorangaistukseen tuomittu ei ojentuisi hänelle annetusta huomautuksesta tai muuten vakavasti rikkoisi toimeenpanosuunnitelman ehtoja tai siihen perustuvia määräyksiä, Kriminaalihuoltolaitoksen olisi annettava hänelle kirjallinen varoitus. Huomautus

ja varoitus voitaisiin ja tulisikin yleensä antaa myös sellaisessa tapauksessa, jossa tuomittu 15 §:n mukaisesti noudetaan valvontatapaamiseen tai vastaavaan nuorisorangaistuksen suorittamiseen liittyvään tilaisuuteen.

Lain 16 §:n 1 momentilla pyritään selkeyttämään ja kehittämään nykyistä puuttumisjärjestelmää ja samalla kuitenkin myös antamaan sijaa tarkoituksenmukaisuusharkinnalle keinojen käyttämisessä. Kokeilulain 7 §:n 2 momentin mukaan tuomitulle, joka menettelee vastoin toimeenpanosuunnitelmaa tai sen nojalla annettuja määräyksiä, on Kriminaalihuoltolaitoksen annettava kirjallinen huomautus. Nyt keinovalikoimaa täydennettäisiin kirjallisella varoituksella, joka yleensä annettaisiin usean huomautuksen jälkeen. Nuorisorangaistuksen sanktiointijärjestelmän uskottavuus edellyttää kuitenkin sitä, että saman nuorisorangaistuksen täytäntöönpanossa ei anneta kovin montaa huomautusta.

Huomautuksen ja varoituksen voisivat lähinnä antaa Kriminaalihuoltolaitoksen alue toimiston johtaja ja valvoja. Huomautus voitaisiin antaa suullisena tai kirjallisena. Suullisella puhutteluluonteisella huomautuksella voidaan joissakin tapauksissa tuoda painokkaasti esiin moittiminen ja huomion kiinnittäminen moitittavan menettelyn jatkamisen seurauksiin. Täytäntöönpanon menestyksellistä toteuttamista silmällä pitäen olennaista on, että moitittavaan menettelyyn eli lähinnä poissaoloihin, myöhästymisiin ja rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvistä tehtävistä ja toimenpiteistä kieltäytymiseen ilman hyväksyttävää syytä puututaan välittömästi.

Tuomitulle olisi annettava tilaisuus tuoda esiin puolestaan puhuvat velvollisuuksiensa rikkomiseen liittyvät seikat ennen varoituksen antamista, koska varoituksen noudattamatta jättäminen johtaisi asian saattamiseen tuomioistuimeen. Kysymyksessä on kuitenkin menettely, joka saattaa lopulta johtaa jopa ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen nuorisorangaistuksen suorittamatta jääneen osan tilalle. Pykälän 2 momentin mukaan ennen varoituksen antamista tuomitulle olisikin varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Sekä tilaisuuden varaaminen että kuuleminen voisivat tapahtua vapaamuotoisesti esimerkiksi puhelimitse, kirjallisesti tai ta-

paamisella Kriminaalihuoltolaitoksen alue-toimistossa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäksi velvollisuudesta varoituksen antamisen yhteydessä ilmoittaa tuomitulle, että varoituksen noudattamatta jättäminen johtaa asian saattamiseen tuomioistuimen käsiteltäväksi ja 18 §:ssä tarkoitetun rangaistuksen tuomitsemiseen. Ilmoittamisvelvollisuuden merkitystä korostaa mahdollisuus tuomita suorittamatta jääneestä nuorisorangaistuksen osasta nuorisorangaistusta ankarampaan rangaistukseen eli ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Ilmoittamisen yhteydessä on erityisesti kiinnitettävä huomiota tähän vaihtoehtoon. Selvästi esiin tuodun ehdottoman vankeusrangaistuksen uhkan voi olettaa lisäävän nuoren motivaatiota suorittaa nuorisorangaistus loppuun.

Pykälän 3 momentti vastaa pitkälti kokeilulain 10 §:n 1 momenttia. Ehdotettavan säännöksen mukaan Kriminaalihuoltolaitoksen olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin asian saattamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos nuorisorangaistukseen tuomittu ei aloita nuorisorangaistuksen suorittamista, jättää suorittamisen kesken tai ei ojennu varoituksesta. Huomattavaa on, että 3 momentissa tarkoitetaan tuomitun moitittavaa menettelyä. Jos tuomitulla on hyväksyttävä, esimerkiksi terveydentilaan, opiskeluun tai työhön liittyvä syy laiminlyönnilleen, asian saattamiseen tuomioistuimeen ei tule ryhtyä.

Kun tuomitun rikkomukselle on hyväksyttävä syy, kysymykseen saattaa tulla nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon väliaikainen keskeyttäminen lakiehdotuksen 14 §:n 2 momentin nojalla. Tuomitun tulee etukäteen pyrkiä ilmoittamaan Kriminaalihuoltolaitokselle sellaisista seikoista, jotka estävät nuorisorangaistuksen asianmukaisen täytäntöönpanon. Ilmoittamiseen liittyvä laiminlyönti on yksi osatekijä arvioitaessa tuomitun menettelyä kokonaisuudessaan.

Lain 16 §:n 3 momentin mukaista arviointia tehtäessä on erityisesti otettava huomioon se, että nuorisorangaistukseen lähtökohtaisesti valikoituu ongelmaisia nuoria, joille ehdollinen vankeus valvontoinen ei ole riittävä uusien rikosten tekemisestä varoitava seuraamus. Ennen asian tuomioistuimeen saattamista on harkittava sitä, missä määrin esi-

merkiksi tuomitun päihdeongelma on hänen hallitsemattomissaan nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon estävällä tavalla. Vaikeissa ongelmatilanteissa tuomittu saattaa tulla sijoitettavaksi lastensuojelulaitokseen tai hoitoon. Tuolloin asian tuomioistuimeen saattamisen asemesta nuorisorangaistuksen täytäntöönpano voitaisiin väliaikaisesti keskeyttää 14 §:n 2 momentin nojalla. Joissakin tapauksissa täytäntöönpanon jatkaminen myös saattaa olla mahdollista.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon jatkaminen ei ole yleensä tarkoituksenmukaista siinä vaiheessa, kun Kriminaalihuoltolaitos ryhtyy toimenpiteisiin asian saattamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi. Näin ollen Kriminaalihuoltolaitoksen on voitava tuolloin 3 momentin mukaisesti kieltää nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon aloittaminen tai keskeyttää täytäntöönpano.

17 §. *Rikkomusten oikeudenkäyntimenettely.* Pykälä sääntelee nuorisorangaistukseen tuomitun moitittavaa menettelyä koskevaa oikeudenkäyntimenettelyä. Se olennaisilta osin vastaisi nykyistä, josta säädetään kokeilulain 10 §:ssä ja 11 §:n 3 ja 4 momentissa.

Kriminaalihuoltolaitoksen olisi 16 §:n 3 momentissa tarkoitetussa tapauksessa viipymättä laadittava selvitys viralliselle syyttäjälle, joka sitten ajaisi uuden rangaistuksen tuomitsemista käräjäoikeudessa. Syyttäjän tulisi kuitenkin arvioida erikseen se, onko tuomittu menetellyt mainitussa lainkohdassa tarkoitetulla tavalla. Hänen tulisi tuolloin kiinnittää huomiota niihin samoihin näkökohtiin, joita edellä on esitetty 16 §:n 3 momentin perusteluissa.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 luvun 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisesti syyttäjän on jo haastehakemuksessaan ilmoitettava, mitä rangaistusta hän vaatii nuorisorangaistuksen suorittamatta jääneen osan tilalle. Tämän vaatimuksen merkitys korostuu silloin, kun syyttäjä vaatii ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Tuomioistuimen olisi kokeilulain mukaisesti varattava nuorisorangaistukseen tuomitulle tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisemista. Asia voitaisiin kuitenkin ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta.

Uuden rangaistuksen tuomitsemista koske-

vaa asiaa ei voitaisi yleensä käsitellä käräjäoikeudessa kokoonpanossa, jonka muodostaa puheenjohtaja yksin. Suorittamatta olevan nuorisorangaistuksen tai sen suorittamatta olevan osan tilalle tullaan lähes poikkeuksetta tuomitsemaan sakkoa ankarampi rangaistus, mikä edellyttää asian käsittelyä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n mukaisessa kokoonpanossa, jonka muodostavat puheenjohtaja ja kolme lautamiestä. Mainitun kokoonpanon käyttäminen on perusteltua senkin vuoksi, että nuorisorangaistuksen suorittamatta olevan osan sijaan määrättävään rangaistukseen liittyy erityisesti 18 §:n perusteella sellaista harkintaa, jota ei liity esimerkiksi suorittamatta jääneen yhdyskuntapalvelun muuntamiseen takaisin ehdottomaksi vankeudeksi.

Uuden rangaistuksen määräämistä koskeva asia tulisi ensisijaisesti pyrkiä käsittelemään tuomioistuimessa, joka on ensimmäisenä oikeusasteena ratkaissut nuorisorangaistukseen johtaneen rikosasian ja jossa näin ollen on paras asiaa koskeva tietämys. Joka tapauksessa uuden rangaistuksen määräämiseen yhteydessä on perehdyttävä nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen liittyneisiin seikkoihin, mikä tarkoittaa nuorisorangaistukseen johtaneen asian tuomion käytettävissä olemista. Joissakin tapauksissa uuden rangaistuksen määräämistä koskeva asia on tarkoituksenmukaista käsitellä tuomitun asuin- tai kotipaikan tuomioistuimessa. Näin on esimerkiksi silloin, kun nuorisorangaistukseen tuomittu asuu kaukana nuorisorangaistuksen tuominen tuomioistuimen istuntopaikasta.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanossa pyritään toimimaan nopeasti seuraamuksen kohteena olevan ryhmän vuoksi. Saman periaatteen mukaisesti syyttäjän olisi viipymättä saatettava asia käräjäoikeuteen. Käräjäoikeuden tulisi myös ottaa asia käsittelyyn mahdollisimman nopeasti, kunhan nuorisorangaistukseen tuomittu vaan saadaan kutsuttua pääkäsittelyyn. Nuorisorangaistuksen sijaan tuomittua rangaistusta koskeva valitusasia olisi 17 §:n 3 momentin nojalla käsiteltävä kiireellisenä.

18 §. *Nuorisorangaistuksen sijaan tuomitava rangaistus.* Pykälän 1 momentin mukaan, jos tuomioistuin toteaa nuorisorangaistukseen tuomitun menetelleen 16 §:n 3 mo-

mentissa tarkoitetulla tavalla, sen tulee tuomita hänet suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan sijasta muuhun rangaistukseen. Lakiehdotuksen 19 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi jo suoritetun nuorisorangaistuksen osan ottamisesta huomioon kohtuullisessa määrin.

Pykälän 1 momenttiin ehdotettua sääntelyä pitkälti vastaava on kokeilulain 11 §:n 1 momentin 2 kohdassa. Viimeksi mainitun pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan toinen vaihtoehto on valvonta-ajan pidentäminen enintään yhdellä vuodella. Tätä vaihtoehtoa ei ehdotettuun pykälään sisälly. Nuorisorangaistuksella ei lakiehdotuksen mukaan olisi enää valvonta-aikaa. Nuorisorangaistuksen suorittamisajan pidentämisellä ei muutenkaan voi olettaa olevan vaikutusta nuoren käyttäytymiseen tilanteessa, jossa hänen moitittava käyttäytymisensä on vakavaa. Tuomittu on tuolloin osoittanut olevansa kykenemätön viemään rangaistuksen suorittamisen loppuun. Valvonta-ajan pidentämistä ei ole käytännössä myöskään käytetty.

Kokeilulaissa ei säädetä siitä, minkälaisia seikkoja on otettava huomioon nuorisorangaistuksen sijaan tuomitavaa rangaistusta määrättäessä. Pykälän 2 momentin mukaan uuden rangaistuksen lajia valittaessa olisi harkinnassa otettava huomioon tuomitun ikä, suorittamatta jäänyt nuorisorangaistuksen osa, tuomitavan moitittavan menettelyn vakavuusaste ja nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen johtaneen rikoksen laatu. Pykälän 3 momentin mukaan, jos nuorisorangaistus on jäänyt kokonaan tai huomattavassa määrin suorittamatta ja jos siihen muutenkin on 2 momentissa mainitut harkintaperusteet huomioon ottaen syytä, suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan tilalle voitaisiin tuomita ehdoton vankeusrangaistus.

Pykälän 3 momentin nojalla ehdoton vankeusrangaistus voitaisiin tuomita rikoslain 6 luvun 9 §:n 2 momentin ja 10 a §:n 1 momentin 1 kohdan estämättä eli siis edellyttämättä mainituissa lainkohdissa säädettyjä painavia syitä. Tämä ei sinällään tarkoita sitä, etteikö sekä mainittujen lainkohtien tarkoitamisissa tapauksissa että nuorisorangaistuksen rikkomisen seuraamuksen määräämisessä tulisi käytännössä otetuksi huomioon samantapaisia seikkoja.

Pykälän 2 ja 3 momentissa esitettyjen harkintaperusteiden mukaan ratkaistaisiin, tuomitaanko nuorisorangaistuksen suorittamatta jääneen osan sijasta ehdollinen vankeusrangaistus, lähinnä oheisseuraamuksilla tehostetuna, vai ehdoton vankeusrangaistus. Suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan sijasta ei tulisi yleensä tuomita nuorisorangaistusta selvästi lievempää sakkorangaistusta. Poikkeuksellisesti tämä saattaisi tulla kysymyksen lähinnä sellaisessa tapauksessa, jossa suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osa on vähäinen.

Pykälän 2 momentin mukaan uuden rangaistuksen tuomitseminen on kokonaisarviointia, jossa vaikuttavat useat seikat. Ensinnäkin huomioon on otettava tuomitun ikä. Ehdottoman vankeusrangaistuksen edellyttämiltä syiltä voidaan edellyttää enemmän silloin, kun tuomittu on sijaan tuomittavan rangaistuksen määräämisen aikoihin lähempänä nuorisorangaistuksen kohderyhmän alkuun yläikärajaa. Myös ikä rikoksentekehkellä tulisi ottaa vastaavalla tavalla huomioon arvioitaessa sen rikoksen merkitystä, josta nuori on aikanaan tuomittu nuorisorangaistukseen.

Tuomitun iän jälkeen 2 momentissa mainitaan arviointiperusteena suorittamatta jäänyt nuorisorangaistuksen osa. Pykälän 3 momentin mukaan tähän perusteeseen liittyvä edellytys ehdottoman vankeuden tuomitsemiselle olisi se, että nuorisorangaistus on jäänyt kokonaan tai huomattavassa määrin suorittamatta. Nuorisorangaistuksen aloittamatta jättämistä voidaan pitää erittäin moitittavana menettelynä. Nuorisorangaistuksen voitaisiin katsoa olevan huomattavassa määrin suorittamatta etenkin silloin, jos yli puolet siitä on suorittamatta. Nyt kysymyksessä olevan edellytyksen täyttäisi myös se, että pitkäkestoisesta nuorisorangaistuksesta on jäänyt suorittamatta useita kuukausia, vaikka suorittamatta jäänyt osa ei olekaan yli puolta rangaistuksesta. Esimerkiksi yhden vuoden pituisesta nuorisorangaistuksesta on jäänyt suorittamatta neljä kuukautta. Pykälän 3 momentin mukaan rangaistuksen määräämisessä olisi kuitenkin tehtävä kokonaisarviointi, jossa suorittamatta jätetyn osan lisäksi otetaan huomioon 2 momentissa mainitut muut harkintaperusteet.

Pykälän 2 momentissa todetaan erityisenä harkintaperusteena myös tuomittavan moitittavan menettelyn vakavuusaste. Huomiota voidaan kiinnittää esimerkiksi tuomitun käyttäytymiseen. Tuolloin erityistä merkitystä on sillä, miten nuori on menetellyt ollessaan nuorisorangaistuksen suorittamispaikassa. Esimerkiksi usein toistunut epäasiallinen ja yhteistyökyvyn puuttumista osoittava käytös ja päihdeaineiden vaikutuksen alaisena suorittamispaikkaan tuleminen voivat olla vähäistä huomattavampina arvioinnissa huomiioon otettavia seikkoja. Lisäksi muiden tuomittujen häiritseminen voi olla eräs arviointiperuste, kun nuorisorangaistuksen suorittamiseen on kuulunut ryhmätoimintaa.

Menettelyn vakavuusastetta arvioitaessa on otettava huomioon se, että nuorisorangaistukseen tuomitulla saattaa olla niin vakavia esimerkiksi päihdeiden käyttöön liittyviä hallitsemattomia ongelmia, että hänen kykynsä suorittaa nuorisorangaistusta voidaan katsoa olennaisesti heikentyneen. Kuten aikaisemmin 16 §:n 3 momentin perusteluissa on jo todettu, näissä tapauksissa saattaa kysymykseen tulla nuorisorangaistuksen keskeyttäminen tai jatkaminen lastensuojelu- tai hoitolaitoksesta käsin. Jos kuitenkin päädytään uuden rangaistuksen tuomitsemiseen tilalle, nuoren puuttuva elämänhallinta tulisi ottaa uuden rangaistuksen harkinnassa lieventävänä seikkana huomioon.

Nuorisorangaistukseen johtaneen rikoksen merkitystä on jo edellä käsitelty. Erityisinä arviointiperusteina tulevat tältä osin kysymykseen rikoksen vakavuus käsittäen myös tekoon liittyvät olosuhteet kuten tekotavan ja tekijän suhtautumisen. Jos ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemisen voi arvioida olleen lähellä jo nuorisorangaistusta tuomittaessa, suorittamatta olevan osan tilalle voitaisiin tuomita ehdotonta vankeutta edellyttäen tässäkin tapauksessa, että nuorisorangaistus on jäänyt kokonaan tai huomattavassa määrin suorittamatta. Jotta tuomioistuimien voisi arvioida nuorisorangaistukseen johtaneen rikoksen merkitystä määrätessään uutta rangaistusta nuorisorangaistuksen suorittamatta jääneen osan tilalle, syyttäjän tulee saattaessaan asian vireille tuomioistuimessa samalla toimittaa sille riittävä selvitys aikaisemmasta rikoksesta eli ainakin jäljennös tuomiosta.

19 §. *Suoritetun nuorisorangaistuksen osan huomioon ottaminen.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siitä, millä tavalla jo suoritettu nuorisorangaistuksen osa tulee ottaa huomioon, kun nuorisorangaistukseen tuomittu eräissä tapauksissa tuomitaan uuteen rangaistukseen. Kuten yleisperustelujen nykytilan arvioinnissa kerrotaan, oikeuskäytäntö vaihtelee huomattavasti sen suhteen, kuinka montaa ehdollisen vankeuden päivää yksi nuorisopalvelutunti vastaa. Nyt kysymyksessä olevassa lakiehdotuksessa nuorisopalvelu ei myöskään enää tulisi olemaan nuorisorangaistuksen osa. Lain 19 §:n mukaan jo suoritettu nuorisorangaistuksen osa olisi otettava kohtuuden mukaan huomioon uutta rangaistusta alentavana seikkana.

Pykälä koskee ensinnäkin rikoslain 7 luvun 8 §:n mukaista tapausta, jossa nuorisorangaistukseen tuomittu tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista tehdystä rikoksesta tai nuorisorangaistuksen tuomitsemisen jälkeen mutta ennen sen täytäntöönpanon päättymistä tehdystä uudesta rikoksesta. Tuolloin voitaisiin tuomita nuorisorangaistuksen johdaneesta ja toisesta rikoksesta yhteinen ehdoton vankeusrangaistus. Tämän nuorisorangaistusta koskevan lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentti puolestaan liittyy tapaukseen, jossa nuorisorangaistukseen tuomittu muusta kuin omasta valituksestaan tuomitaan muutoksen-haun johdosta muuhun rangaistukseen. Lakiehdotuksen 18 §:n 1 momentti taas koskee tapausta, jossa nuorisorangaistukseen tuomittu on nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelman ehtojen tai siihen liittyvien määräysten vakavan rikkomisen vuoksi tuomittava nuorisorangaistuksen suorittamatta jääneen osan sijasta muuhun rangaistukseen.

Tuomitsemistoimintaan liittyvä ennakoitavuuden vaatimus ja tuomittujen yhdenvertaisuus edellyttävät, että nuorisorangaistuksen ja muiden rangaistusten välistä suhdetta mahdollisuuksien mukaan määritetään niitä tapauksia varten, joissa suhteella on merkitystä. Nykyinen tuomitsemiskäytäntö osoittaa, että uuden rangaistuksen tuomitsemisen yhteydessä jo suoritettu nuorisorangaistuksen osa otetaan huomioon hyvin eri tavoin, mitä ei voida pitää hyväksyttävänä.

Laissa ei kuitenkaan ole tarkoituksenmu-

kaista säätää ehdottomia rangaistusten välisiä muuntosuhteita, vaan tapauskohtaiselle harkinnalle on jossakin määrin annettava sijaa. Tällaiseen ratkaisuun on päädytty esimerkiksi yhdyskuntapalvelusta annetussa laissa, jossa ei säädetä kiinteää muuntosuhdetta ehdottoman vankeuden ja yhdyskuntapalvelun välille. Arvioinnissa on muutenkin merkitystä erityisesti suorittamatta olevan nuorisorangaistuksen osan suuruudella. Jotta kuitenkin päästäisiin riittävän yhdenmukaiseen soveltamiskäytäntöön, seuraavat kysymyksen tulevien rangaistusten vastaavuuteen liittyvät näkökohdat tulisi ottaa huomioon.

Ehdollinen ja ehdoton vankeus ovat tuntuuudeltaan aivan erilaisia seuraamuksia. Näin ollen suoritettua nuorisorangaistuksen osaa ei tulisi ottaa huomioon samalla tavalla kummankin mainitun seuraamuksen kohdalla. Ehdolliselle vankeudelle ja nuorisorangaistukselle on tyypillistä se, että rangaistus-aikana on päiviä, jolloin rangaistuksen täytäntöönpano ei edellytä tuomitulta erityisiä toimenpiteitä kuten esimerkiksi valvontatapaamiseen menemistä. Näiden seuraamusten päivien voi lähtökohtaisesti katsoa vastaavan toisiaan nyt kysymyksessä olevassa yhteydessä. Sen sijaan tuomitun vapautta koko ajan rajoittavan ehdottoman vankeuden ja nuorisorangaistuksen kohtuullisena suhteena voitaisiin pitää sellaista, jossa kaksi nuorisorangaistuspäivää vastaa yhtä päivää ehdoton vankeutta.

Nyt kysymyksessä olevaan pykälään liittyvistä säännöksistä rikoslain 7 luvun 8 § koskee ainoastaan ehdotonta vankeutta. Nuorisorangaistusta koskevan lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentti ei voi käytännössä johtaa siihen, että nuorisorangaistukseen tuomittu tuomitaan valituksen vuoksi sakkoon. Lakiehdotuksen 18 §:n 1 momentin mukaisissa tapauksissa nuorisorangaistuksen suorittamatta jääneen osan tilalle ei tulisi tuomita sakkorangaistusta. Jos suorittamatta jäänyt osa on vähäinen, tarkoituksenmukainen vaihtoehto on yleensä katsoa nuorisorangaistus kokonaan suoritetuksi.

Jos nuorisorangaistuksen suorittamatta jääneen osan sijasta kuitenkin tuomitaan sakkorangaistus, johtoa nuorisorangaistuksen ja sakkorangaistuksen suhteelle voidaan saada vapaudenmenetyksajan ja sakkorangaistuksen

suhteesta. Jos rikoslain 6 luvun 13 §:n mukaisesti vapautensa menettäneenä ollut tuomitaan sakkorangaistukseen, vapaudenmenetyspäivää vastaava vähennys sakkorangaistuksesta on kaksi päiväsakkoa. Kun vapaudenmenetykseen liittyy ehdotonta vankeutta vastaava liikkumavapauden rajoittaminen ja kun edellä kerrotuin tavoin kaksi päivää nuorisorangaistusta vastaisi yhtä päivää ehdotonta vankeutta, yhden nuorisorangaistuspäivän voisi katsoa vastaavan yhtä päiväsakkoa.

Ensimmäinen huomioon otettava nuorisorangaistuspäivä on se, jona nuorisorangaistuksen suorittaminen on lakiehdotuksen 14 §:n 1 momentin mukaisesti alkanut ja viimeinen se, josta Kriminaalihoitolaitos on kieltänyt tai keskeyttänyt nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon. Virallisen syyttäjän on toimitettava tuomioistuimelle selvitys nuorisorangaistuksen suoritusajasta. Muutoksenhakutuomioistuin voi myös itse joutua hankimaan selvitystä Kriminaalihoitolaitokselta.

Jos nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa ei ole kielletty tai keskeytetty, viimeinen uuden rangaistuksen tuomitsemisen yhteydessä huomioon otettava nuorisorangaistuspäivä on uuden rangaistuksen tuomitsemispäivä. Syyttäjän on tällöin ilmoitettava välittömästi tuomiosta Kriminaalihoitolaitokselle nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon lopettamista varten. Jos nuorisorangaistuksen täytäntöönpano on välillä ollut lakiehdotuksen 14 §:n 2 momentin mukaisesti keskeytettynä, keskeytyspäivistä ei tehtäisi vähennystä.

20 §. *Yhteisen ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitseminen.* Pykälän sääntelyä vastaava on kokeilulain 12 §:n 2 momentissa. Täytäntöönpanon jatkaminen on tarpeetonta, kun nuorisorangaistusta ei enää ole, ja jatkaminen vaatisi tuomion jälkeen täytäntöönpannun nuorisorangaistuksen vähentämistä vankeusrangaistuksesta täytäntöönpanovaiheessa. Tarpeettomien hankaluuksien välttämiseksi on yksinkertaisinta, että täytäntöönpano keskeytetään heti, vaikka tuomioistuimen ratkaisu ei vielä ole saanut lainvoimaa.

Tarkoituksenmukaista ei ole myöskään nuorisorangaistuksen jatkaminen tilanteessa, jossa nuorelle on tulossa syyte rikoksesta, joka voi johtaa yhteisen vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen. Ratkaisevaa olisi syyttäjän

arvio tilanteesta. Erityisesti selvissä tapauksissa syyttäjän tulisi ilmoittaa tilanteesta Kriminaalihoitolaitokselle, joka voisi sitten keskeyttää nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon.

21 §. *Matkakustannukset.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että Kriminaalihoitolaitos maksaa kohtuulliset matkakustannukset, jotka aiheutuvat toimeenpanosuunnitelman laatimisesta ja nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta. Matkakustannusten korvaamista koskevan säännöksen sijoittamista lakiin voidaan pitää perusteltuna, koska siinä säädetään oikeudesta rahamääräiseen korvaukseen. Kustannuksia aiheutuisi rikoksesta epäillyille ja nuorisorangaistukseen tuomituille. Toimeenpanosuunnitelmalla tarkoitetaan tässä yhteydessä lakiehdotuksen 4 §:n mukaista alustavaa toimeenpanosuunnitelmaa ja 5 §:n mukaista toimeenpanosuunnitelmaa.

Kokeiluasetuksen 15 §:n mukaan maksetaan nuorisorangaistuksen suorittamisesta aiheutuneet kohtuulliset matkakustannukset. Nuorisorangaistuksen varsinaisen suorittamisen lisäksi lain 4 §:n mukaisen alustavan toimeenpanosuunnitelman ja 5 §:n mukaisen toimeenpanosuunnitelman laatimisen yhteydessä tapahtuvaan kuulemiseen saattaa liittyä matkakustannuksia.

Syytä korvauksen maksamiseen matkakustannuksista on erityisesti sen vuoksi, että joillakin alueilla Kriminaalihoitolaitoksen alue toimistoon on pitkäkin matka. Tämä näkökohta korostuu tämän esityksen myötä, kun nuorisorangaistus ehdotetaan laajennettavaksi koko maahan. Nuorisorangaistuksen valmistelu tai täytäntöönpano ei saa vaikeutua tai estyä sen vuoksi, että epäillyllä tai tuomitulla ei ole varaa matkustaa toimeenpanosuunnitelman laatimispaikkaan tai rangaistuksen suorituspaikkaan. Korvausta voidaan tarvittaessa suorittaa ennakoon.

Säännöksessä tarkoitettu kohtuullisuus liittyy paitsi matkakustannusten määriin, myös niiden tarpeellisuuteen. Matkoihin tulisi käyttää halvinta mahdollista kulkuneuvoa eli yleensä julkisen liikenteen kulkuvälinettä. Maksamiseen ja korvaamiseen liittyvästä menettelystä säädettäisiin seuraavan pykälän 5 kohdan mukaisesti tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

22 §. *Tarkemmat säännökset.* Pykälässä säädettäisiin niistä asioista, joista voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Niihin kuuluisivat täytäntöönpanoviranomaisten tehtäviin liittyvät menettelytavat, työhön ja työelämään perehtymiseen liittyvät suorituspaikat, nuorisorangaistukseen liittyvät asiakirjat, nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen ja täytäntöönpanoon liittyvä ilmoitusvelvollisuus ja valvojan avustajan palkkion maksamiseen ja kulujen korvaamiseen sekä rikoksesta epäillyn ja nuorisorangaistukseen tuomitun matkakustannusten korvaamiseen liittyvä menettely.

Kokeilulain 13 §:ssä on tarkempien säännösten antamiseen liittyvä valtuutussäännös, jota nyt ehdotettava joiltakin osin vastaa. Mainitun pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset täytäntöönpanoviranomaisista ja nuorisopalvelupaikoista, toimeenpanosuunnitelman laatimisesta, nuorisorangaistukseen tuomitun valvonnasta ja valvojan tehtävistä sekä nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvistä toimenpiteistä ja asiakirjoista.

Ehdotettavassa pykälässä on otettu huomioon ne muutokset, joita nuorisorangaistukseen ja sen täytäntöönpanoon tulee lakiehdotuksen mukaan. Joistakin nykyisen asetuksen mukaisista asioista kuten esimerkiksi valvojan tehtävistä tullaan säätämään laissa. Täytäntöönpanoviranomaisiin ja toimeenpanosuunnitelmaan liittyvät perussäännökset myös tulevat lakiin. Täytäntöönpanoviranomaisten laissa säädettyihin tehtäviin liittyvistä menettelytavoista samoin kuin työelämää ja työn tekemistä koskevaan perehtymiseen liittyvistä suorituspaikoista voitaisiin sen sijaan tarkemmin säätää asetuksella.

Nuorisorangaistukseen liittyviä asiakirjoja ovat esimerkiksi täytäntöönpano- ja toimeenpanokirjat sekä toimeenpanosuunnitelmaan, etsintäkuulutukseen, noutopyyntöön, huomautukseen ja varoitukseen liittyvät asiakirjat. Tuomioistuimen, Kriminaalihuoltolaitoksen ja virallisen syyttäjän toimintaan liittyvissä monissa nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen ja täytäntöönpanoon liittyvissä yhteyksissä ilmoitusvelvollisuus, jonka käytännön toteuttamisesta voitaisiin säätää tarkemmin asetuksella.

Lain 10 §:n nojalla valvojan apuna olevalla

henkilöllä ja 21 §:n nojalla rikoksesta epäillyllä ja nuorisorangaistukseen tuomitulla on oikeus eräissä tapauksissa saada rahasuoritus Kriminaalihuoltolaitokselta. Sen saamiseen liittyvästä menettelystä säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Pykälässä ei enää säädettäisi kokeilulain 13 §:n 2 momentin mukaisesti, että oikeusministeriö antaa tarkemmat ohjeet nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta ja vahvistaa kaavat tarvittaville asiakirjoille. Ehdotetun pykälän mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin nuorisorangaistukseen liittyvistä asiakirjoista. Oikeusministeriöllä on ilman nimenomaista lain säännöstäkin hallinnonalaansa liittyvä yleistoimivalta antaa sellaisia täytäntöönpanoon ja asiakirjojen sisältöön liittyviä ohjeita ja määräyksiä, jotka koskevat viranomaisten sisäiseen ja keskinäiseen toimintaan liittyviä teknisluonteisia asioita ja jotka eivät vaikuta yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

23 §. *Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset.* Laki nuorisorangaistuksesta tulisi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005. Nuorisorangaistuksen vakinaistamista ja laajentamista koko maahan ei ole syytä viivyttää. Nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetun lain voimassaolo päättyy vuoden 2004 lopussa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi siirtymäsäännös uuden lain soveltamisesta. Lakia sovellettaisiin rikoslain 6 luvun 10 a §:n nojalla tuomittuun nuorisorangaistukseen. Laki ei siis tulisi sovellettavaksi mitään osin, kun nuorisorangaistus tuomitaan rikoslain muutoslain voimaantulo- ja siirtymäsäännösten 3 momentin mukaisesti kokeilulain mukaan.

Tämän lain soveltamisesta säädettäessä on otettava huomioon se, että ehdotettava laki nuorisorangaistuksesta edellyttää toimenpiteitä tehtäväksi jo ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista. Tämä liittyy 3 §:n mukaisesti nuorisorangaistuksen tukitoimiin ja 4 §:n mukaiseen alustavaan toimeenpanosuunnitelmaan. Ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista tehtävien toimenpiteiden osalta on johdonmukaisuuden vuoksi omaksuttu samanlainen siirtymäkautta koskeva ratkaisu kuin rikoslain muutoslain siirtymäsäännöksessä. Uutta lakia sovellettaisiin lain voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin. Sään-

nöksiä ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista tehtävistä toimenpiteistä sovellettaisiin myös, jos osa samalla kertaa käsiteltävistä rikoksista on tehty ennen lain voimaantuloa ja osa voimaantulon jälkeen.

Ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin. Ne koskisivat ennen muuta nuorisorangaistusten valtakunnallisen valmistelu- ja täytäntöönpanoverkoston luomista.

1.3. Laki rikosvahinkolain 8 §:n muuttamisesta

8 §. Pykälän 3 momentissa säädetään eräiden vahinkojen korvaamisesta rikosvahinkolain nojalla, kun vahingon on aiheuttanut yhdyskuntapalveluun tai nuorisorangaistukseen tuomittu. Viimeksi mainittuun seuraamukseen liittyvää säännöksen mukaista vahinkoa on sellainen, jonka tuomittu on aiheuttanut palvelupaikan järjestäjälle tai sivulliselle suorittaessaan nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää. Palvelupaikan järjestäjälle korvataan myös se, mitä tämä on joutunut sivulliselle vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin perusteella maksamaan nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää suorittaessa aiheutetusta vahingosta.

Tähän esitykseen sisältyvän nuorisorangaistusta koskevan lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin mukaan nuorisorangaistukseen ei enää kuuluisi nuorisopalvelua. Sen sijaan nuorisorangaistus pääsääntöisesti käsittäisi valvonnassa tapahtuvaa työelämään ja työn tekemiseen perehtymistä. Tämän perehtymisen yhteydessä työtä tai tehtävää suoritettaessa aiheutettu vahinko vastaisi käytännössä nuorisopalvelussa aiheutettua rikosvahinkolain 8 §:n 3 momentin mukaista vahinkoa. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä nuorisopalvelun ja palvelupaikan sijasta mainitaan nuorisorangaistus ja perehtymispaikka.

1.4. Laki eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Pykälän 3 momentissa säädetään, että kysymyksessä olevaa lakia sovelletaan myös henkilöön, joka laitoksessa pitämisen sijasta on määrätty tai sijoitettu työhön laitoksen ulkopuolelle taikka suorittaa yhdyskuntapalveluun tai nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää. Myös tätä säännöstä ehdotetaan muutettavaksi niin, että se vastaa nuorisorangaistuksesta annettavan lain 2 §:n 2 momentin mukaista rangaistuksen sisältöä. Nuorisorangaistus ei enää sisältäisi erityisenä rangaistuksen osana nuorisopalvelua.

2. Tarkemmat säännökset

Nuorisorangaistuksesta annettavan lain 22 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin täytäntöönpanoviranomaisten tehtäviin liittyvistä menettelytaivoista, työhön ja työelämään perehtymiseen liittyvistä suorituspaikoista, nuorisorangaistukseen liittyvistä asiakirjoista, nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen ja täytäntöönpanoon liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta sekä valvojan avustajan palkkion maksamiseen ja kulujen korvaamiseen sekä rikoksesta epäillyn ja nuorisorangaistukseen tuomitun matkakustannusten korvaamiseen liittyvästä menettelystä. Asetuksella säädettäviin asioihin liittyviä kysymyksiä on käsitelty edellä mainitun pykälän perustelujen yhteydessä.

3. Voimaantulo

Tähän esitykseen sisältyvien lakien ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005, jolloin kokeilulain voimassaolo päättyy.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**rikoslain 6 ja 7 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 6 luvun 13 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 515/2003, sekä
lisätään 6 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 515/2003, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2—4 momentti siirtyvät 3—5 momentiksi, 6 lukuun uusi 10 a §, 7 luvun 4 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 697/1991, uusi 2 momentti ja 7 lukuun siitä lailla 751/1997 kumotun 8 §:n tilalle uusi 8 § seuraavasti:

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

1 §

Rangaistuslajit

 Erityinen rangaistus alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta on nuorisorangaistus.

10 a §

Nuorisorangaistus

Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta voidaan tuomita nuorisorangaistukseen, jos:

1) sakko on rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys ja tekijän aikaisemmat rikokset huomioon ottaen riittämätön rangaistus eivätkä painavat syyt vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista; ja

2) nuorisorangaistukseen tuomitsemista on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi ja uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Nuorisorangaistus voidaan tuomita 1 momentissa säädetyin edellytyksin myös sellaisista tuomioistuimessa samalla kertaa käsiteltävistä rikoksista, joista ainoastaan osa on tehty alle 18-vuotiaana.

Nuorisorangaistuksen kestosta ja sisällöstä säädetään nuorisorangaistuksesta annetun lain (/) 2 §:ssä.

13 §

Vapaudenmenetyksajan vähentäminen

 Jos rangaistukseksi tuomitaan nuorisorangaistus, vapaudenmenetyks on otettava huomioon kohtuullisessa määrin sen vähennyksenä.

7 luku

Yhteisestä rangaistuksesta

4 §

Muut seuraamukset

 Samalla kertaa tuomitavista rikoksista määrätään vain yksi nuorisorangaistus.

8 §

Aikaisemmin tuomitun nuorisorangaistuksen huomioon ottaminen

Jos nuorisorangaistukseen tuomittu olisi tuomittava ehdottomaan vankeusrangaistukseen ennen nuorisorangaistuksen tuomitse-

mista tehdystä rikoksesta tai nuorisorangaistuksen tuomitsemisen jälkeen mutta ennen sen täytäntöönpanon päättymistä tehdystä uudesta rikoksesta, hänet voidaan tuomita tästä rikoksesta ja nuorisorangaistukseen johdaneesta rikoksesta yhteiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Jo täytäntöön pantua nuorisorangaistusta vastaava osa on otettava huomioon siten kuin nuorisorangaistuksesta annetun lain 19 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2005.

Tätä lakia sovelletaan sen voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin. Lakia sovelletaan myös, jos osa samalla kertaa käsiteltävistä rikoksista on tehty ennen lain voimaantuloa ja osa voimaantulon jälkeen.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyihin rikoksiin sovelletaan nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annettua lakia (1058/1996) lain voimaantulon jälkeenkin, jollei 2 momentista muuta johdu.

Tällä lailla kumotaan nuorisorangaistuksen kokeilemisestä annetun lain 14 §:n 2 momentti.

2.

Laki**nuorisorangaistuksesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytykset

Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta voidaan tuomita nuorisorangaistus sen mukaan kuin rikoslain (39/1889) 6 luvun 10 a §:ssä säädetään.

Ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista vastaajaa on kuultava henkilökohtaisesti.

2 §

Nuorisorangaistuksen kesto ja sisältö

Nuorisorangaistusta tuomitaan vähintään neljä kuukautta ja enintään yksi vuosi.

Nuorisorangaistuksessa tuomittu on valvonnassa rangaistuksen ajan. Nuorisorangaistus sisältää valvontatapaamisia, valvonnan alaisena suoritettavia sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia sekä niiden yhteydessä annettavaa tukea ja ohjausta. Nuorisorangaistus sisältää myös valvonnassa tapahtuvaa työelämään ja työn tekemiseen perehtymistä, jollei sitä ole pidettävä ilmeisen tarpeettomana tai se ole erityisen vaikeasti järjestettävissä.

3 §

Nuorisorangaistuksen tukitoimet

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano sekä tuomitun elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista edistävät tukitoimet on sovittava yhteen.

4 §

Alustava toimeenpanosuunnitelma

Kriminaalihuoltolaitoksen on virallisen syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä laadittava nuorisorangaistuksen alustava toimeenpanosuunnitelma.

Alustavasta toimeenpanosuunnitelmasta tulee ilmetä nuorisorangaistuksen pääasiallinen sisältö.

Kriminaalihuoltolaitoksen on kuultava epäiltyä alustavan toimeenpanosuunnitelman laatimisen yhteydessä. Alle 18-vuotiaan epäillyn huoltajalle, edunvalvojalle tai muulle lailliselle edustajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

5 §

Toimeenpanosuunnitelma

Kriminaalihuoltolaitoksen on nuorisorangaistuksen tuomitsemisen jälkeen laadittava ja vahvistettava nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelma, josta tulee ilmetä:

1) valvojan ja tuomitun väliseen yhteydenpitoon liittyvät määräykset; ja

2) sosiaalista toimintakykyä edistävät tehtävät ja ohjelmat sekä työelämään ja työn tekemiseen perehtymistä koskeva osa.

Toimeenpanosuunnitelman laatimisessa on voimassa, mitä kuulemisesta säädetään 4 §:n 3 momentissa.

Kriminaalihuoltolaitos voi toimeenpanosuunnitelman vahvistamisen jälkeen antaa toimeenpanosuunnitelmaan perustuvia täytäntöönpanossa tarpeellisia määräyksiä. Eri-tyisestä syystä toimeenpanosuunnitelmaa

voidaan muuttaa tai täydentää sen vahvistamisen jälkeen.

6 §

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon aloittaminen

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano on viipymättä aloitettava, kun tuomio on tullut lainvoimaiseksi tai pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano voidaan kärjäoikeuden tuomion perusteella aloittaa ennen kuin tuomio on saanut lainvoiman, jos tuomittu kirjallisesti suostuu täytäntöönpanoon ja on tyytynyt tuomioon siltä osin kuin hänet on tuomittu nuorisorangaistukseen.

Jos 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa tuomittu muutoksenhaun johdosta tuomitaan muuhun rangaistukseen, on jo täytäntöön pantua nuorisorangaistusta vastaava osa otettava huomioon siten kuin 19 §:ssä säädetään.

Nuorisorangaistus raukeaa, jollei sen täytäntöönpano ole alkanut kolmen vuoden kulluttua lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä.

7 §

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta huolehtiminen

Rikosseuraamusvirasto ja Kriminaalihuoltolaitos huolehtivat nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta siten kuin siitä tässä laissa ja tarkemmin valtioneuvoston asetuksella säädetään.

8 §

Etsintäkuulutus

Jos nuorisorangaistukseen tuomittua ei tavata eikä hänen oleskelupaikkaansa saada selville, Rikosseuraamusvirasto antaa tuomitusta etsintäkuulutuksen. Tuomittua kehoitetaan etsintäkuulutuksessa viimeistään määräpäivänä ottamaan nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa varten yhteys Kriminaalihuoltolaitokseen. Etsintäkuulutuksessa on ilmoit-

tettava, että muussa tapauksessa pannaan viireille menettely muun rangaistuksen tuomitsemiseksi nuorisorangaistuksen sijasta.

9 §

Usean nuorisorangaistuksen täytäntöönpano

Samaan aikaan täytäntöön pantavina olevat nuorisorangaistukset lasketaan täytäntöönpanossa yhteen. Yhteinen enimmäiskesto on kuitenkin yksi vuosi kuusi kuukautta. Kriminaalihuoltolaitoksen on tarvittaessa tarkistettava toimeenpanosuunnitelmaa yhteenlaskemisen edellyttämällä tavalla.

10 §

Valvojan määrääminen

Nuorisorangaistukseen tuomitun valvojana toimii Kriminaalihuoltolaitoksen virkamies.

Erityisestä syystä valvojan avuksi voidaan määrätä muu tehtävään sopiva ja siihen suostunut henkilö, jolle voidaan valtion varoista maksaa palkkio ja kulukorvaus. Mainittuun henkilöön sovelletaan kielilakia (423/2003) ja rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

11 §

Valvojan ja hänen avukseen määrätyn henkilön tehtävät

Valvojan tulee:

- 1) valvoa toimeenpanosuunnitelman ja siihen perustuvien määräysten noudattamista;
- 2) olla tarvittaessa yhteydessä tuomitun huoltajaan, edunvalvojaan tai muuhun lailliseen edustajaan;
- 3) tukea ja ohjata tuomittua; ja
- 4) ilmoittaa Kriminaalihuoltolaitokselle toimeenpanosuunnitelman ja siihen perustuvien määräysten rikkomisesta.

Valvojan avuksi määrätyn henkilön tulee noudattaa valvojan hänelle nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa varten antamia ohjeita sekä ilmoittaa valvojalle toimeenpanosuunnitelman ehtojen ja siihen perustuvien määräysten rikkomisesta.

Valvojan ja hänen avukseen määrätyn hen-

kilön on toimittava niin, että heidän toimenpiteistään ei aiheudu tuomitulle tai hänen läheisilleen tarpeetonta haittaa.

12 §

Nuorisorangaistukseen tuomitun velvollisuudet

Nuorisorangaistukseen tuomittu on velvollinen noudattamaan toimeenpanosuunnitelmaa sekä Kriminaalihuoltolaitoksen hänelle antamia toimeenpanosuunnitelmaan perustuvia täytäntöönpanossa tarpeellisia määräyksiä. Tuomitun tulee toimeenpanosuunnitelmassa määrättyllä tavalla pitää yhteyttä valvojaansa.

Tuomittu ei saa valvontatapaamisessa tai muussa 2 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilaisuudessa käyttää alkoholia tai muuta päihdyttävää ainetta tai olla päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen.

13 §

Päihteiden käytön valvonta

Jos tuomittu on nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon vaatimassa tilaisuudessa ulkoisista merkeistä päätellen todennäköisesti alkoholin tai muun päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen, valvojan tai muun Kriminaalihuoltolaitoksen virkamiehen on kirjattava päihtymystilaa koskevat havainnot. Jos päihtymystilan epäillään johtuvan alkoholista, Kriminaalihuoltolaitoksen virkamies voi velvoittaa tuomitun suorittamaan puhalluskokeen.

14 §

Nuorisorangaistuksen suorittamisaika

Nuorisorangaistuksen suorittamisaika alkaa kulua toimeenpanosuunnitelman tiedoksiantosta.

Jos nuorisorangaistuksen suorittaminen loppuun ei onnistu rangaistusaikana ja syynä siihen ei ole 16 §:n 3 momentissa tarkoitettu vakava toimeenpanosuunnitelman ehtojen tai siihen perustuvien määräysten rikkominen, Kriminaalihuoltolaitos voi väliaikaisesti kes-

keyttää nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon enintään yhdeksi vuodeksi.

15 §

Nouto nuorisorangaistuksen suorittamista varten

Jos nuorisorangaistukseen tuomittu ilman valvojan tiedossa olevaa hyväksyttävää syytä jättää saapumatta valvontatapaamiseen tai muuhun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tilaisuuteen, tuomittu voidaan noutaa valvojan erikseen määräämään seuraavaan sellaiseen tilaisuuteen. Poliisin on annettava noudon toteuttamiseksi virka-apua, jollei noutotoimenpiteitä ole pidettävä selvästi epätarkoituksenmukaisena.

Noudosta päättää pidättämiseen oikeutettu poliisimies Kriminaalihuoltolaitoksen pyynnöstä. Noudettavaksi määrätty saadaan enintään kuusi tuntia ennen 1 momentissa tarkoitettua tilaisuutta ottaa kiinni ja säilöön. Nouto on pyrittävä suorittamaan niin, ettei tuomittu sen vuoksi joudu tarpeettomasti huomion kohteeksi. Tuomitua ei saa pitää kiinni tai säilössä kauempaa kuin tilaisuuteen noutaminen edellyttää.

Nuorisorangaistukseen tuomitulle on rangaistuksen suorittamisen alkaessa ilmoitettava, että 1 momentissa tarkoitettu laiminlyönti voi johtaa noutoon.

16 §

Nuorisorangaistuksen ehtojen ja määräysten rikkominen

Jos nuorisorangaistukseen tuomittu menettelee 12 §:ssä säädettyjen velvollisuuksiensa vastaisesti, Kriminaalihuoltolaitoksen on annettava hänelle suullinen tai kirjallinen huomautus. Jos tuomittu ei ojennu hänelle annettusta huomautuksesta tai muuten vakavasti rikkoo toimeenpanosuunnitelman ehtoja tai siihen perustuvia määräyksiä, Kriminaalihuoltolaitoksen on annettava hänelle kirjallinen varoitus.

Ennen varoituksen antamista tuomitulle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Varoituksen antamisen yhteydessä tuomitulle on ilmoitettava, että sen noudattamatta jättäminen

johtaa asian saattamiseen käsiteltäväksi tuomioistuimessa ja 18 §:ssä tarkoitetun rangaistuksen tuomitsemiseen.

Jos nuorisorangaistukseen tuomittu ei aloita nuorisorangaistuksen suorittamista, jättää suorittamisen kesken tai ei ojennu varoituksesta, Kriminaalihuoltolaitoksen on ryhdyttävä toimenpiteisiin asian saattamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi. Samalla Kriminaalihuoltolaitos voi kieltää nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon aloittamisen tai keskeyttää täytäntöönpanon.

17 §

Rikkomusten oikeudenkäyntimenettely

Kriminaalihuoltolaitoksen on 16 §:n 3 momentissa tarkoitetussa tapauksessa viipymättä laadittava selvitys asiasta viralliselle syyttäjälle. Jos syyttäjä katsoo nuorisorangaistukseen tuomittuun menettelyyn mainitussa lainkohdassa tarkoitetulla tavalla, hänen tulee viipymättä saattaa asia käsiteltäväksi siinä tuomioistuimessa, joka on ratkaissut nuorisorangaistukseen johtaneen rikosasian ensimmäisenä oikeusasteena taikka jonka tuomiopiirissä tuomittu asuu tai vakinaisesti oleskelee.

Tuomioistuimen on varattava tuomitulle tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisemista sillä uhalla, että asia voidaan ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta. Ratkaisua julistettaessa poissa olevalle tuomitulle on välittömästi ilmoitettava ratkaisu muutoksenhakuohjeineen. Muutoin noudatetaan soveltuvin osin, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa säädetään.

Valitus, jolla haetaan muutosta tuomioistuimen tämän pykälän nojalla tekemään ratkaisuun, on käsiteltävä kiireellisenä.

18 §

Nuorisorangaistuksen sijaan tuomittava rangaistus

Jos tuomioistuin toteaa nuorisorangaistukseen tuomittuun menettelyyn 16 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla, sen tulee tuomita hänet suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan sijasta muuhun rangaistukseen.

Uuden rangaistuksen lajia valittaessa on harkinnassa otettava huomioon tuomitun ikä, suorittamatta jäänyt nuorisorangaistuksen osa, tuomitavan moitittavan menettelyn vakavuusaste ja nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen johtaneen rikoksen laatu.

Jos nuorisorangaistus on jäänyt kokonaan tai huomattavassa määrin suorittamatta ja jos siihen muutenkin on 2 momentissa mainitut harkintaperusteet huomioon ottaen syytä, suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan tilalle voidaan tuomita ehdoton vankeusrangaistus.

19 §

Suoritetun nuorisorangaistuksen osan huomioon ottaminen

Kun nuorisorangaistukseen tuomittu tuomitaan uuteen rangaistukseen rikoslain 7 luvun 8 §:ssä taikka tämän lain 6 §:n 3 momentissa tai 18 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa, jo suoritettu nuorisorangaistuksen osa on otettava kohtuuden mukaan huomioon uutta rangaistusta alentavana seikkana.

20 §

Yhteisen ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitseminen

Kun yhteinen ehdoton vankeusrangaistus on rikoslain 7 luvun 8 §:n mukaisesti tuomittu, Kriminaalihuoltolaitoksen on muutoksenhausta huolimatta heti keskeytettävä nuorisorangaistuksen täytäntöönpano. Kriminaalihuoltolaitos voi keskeyttää täytäntöönpanon myös, jos se saa syyttäjältä ilmoituksen, että nuorisorangaistukseen tuomittua tullaan syyttämään rikoksesta, joka syyttäjän arvion mukaan voi johtaa ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen.

21 §

Matkakustannukset

Kriminaalihuoltolaitos maksaa kohtuulliset matkakustannukset, jotka aiheutuvat toimeenpanosuunnitelman laatimisesta ja nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta.

22 §

Tarkeimmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin:

- 1) täytäntöönpanoviranomaisten tehtäviin liittyvistä menettelytavoista;
- 2) työelämää ja työn tekemistä koskevaan perehtymiseen liittyvistä suorituspaikoista;
- 3) nuorisorangaistukseen liittyvistä asiakirjoista;
- 4) nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen ja täytäntöönpanoon liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta; ja
- 5) valvojan avustajan palkkion maksamiseen ja kulujen korvaamiseen sekä rikoksesta epäillyn ja nuorisorangaistukseen tuomitun matkakustannusten korvaamiseen liittyvästä menettelystä.

23 §

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2005.

Tätä lakia sovelletaan rikoslain 6 luvun 10 a §:n nojalla tuomittuun nuorisorangaistukseen. Lain säännöksiä ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista tehtävistä toimenpiteistä sovelletaan lain voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin. Niitä säännöksiä sovelletaan myös, jos osa samalla kertaa käsiteltävistä rikoksista on tehty ennen lain voimaantuloa ja osa voimaantulon jälkeen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

3.

Laki**rikosvahinkolain 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä joulukuuta 1973 annetun rikosvahinkolain (935/1973) 8 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1062/1996, seuraavasti:

8 §

Tämän lain nojalla korvataan lisäksi esinevahinko, jonka yhdyskuntapalveluun tai nuorisorangaistukseen tuomittu on aiheuttanut palvelupaikan tai työelämään ja työn tekemiseen liittyvän perehtymispaikan järjestäjälle taikka sivulliselle suorittaessaan yhdyskuntapalveluun tai nuorisorangaistukseen kuuluvaa työtä tai tehtävää. Palvelu- tai perehty-

mispaikan järjestäjälle korvataan myös se, mitä tämä on joutunut sivulliselle vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin perusteella maksamaan yhdyskuntapalveluun tai nuorisorangaistukseen kuuluvaa työtä tai tehtävää suorittaessa aiheutetusta vahingosta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

4.

Laki**eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta 30 päivänä joulukuuta 1946 annetun lain (894/1946) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1063/1996, seuraavasti:

1 §

risorangaistukseen kuuluvaa työtä tai tehtävää.

Tätä lakia sovelletaan myös henkilöön, joka laitoksessa pitämisen sijasta on määrätty tai sijoitettu työhön laitoksen ulkopuolelle taikka suorittaa yhdyskuntapalveluun tai nuor-

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2005.

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 2004

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

1.

Laki**rikoslain 6 ja 7 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 6 luvun 13 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 515/2003, sekä

lisätään 6 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 515/2003, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2—4 momentti siirtyvät 3—5 momentiksi, 6 lukuun uusi 10 a §, 7 luvun 4 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 697/1991, uusi 2 momentti ja 7 lukuun siitä lailla 751/1997 kumotun 8 §:n tilalle uusi 8 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

1 §

Rangaistuslajit

(uusi 2 mom.)

*Erityinen rangaistus alle 18-vuotiaana
tehdystä rikoksesta on nuorisorangaistus.*

10 a §

Nuorisorangaistus

Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta voidaan tuomita nuorisorangaistukseen, jos:

1) sakko on rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys ja tekijän aikaisemmat rikokset huomioon ottaen riittämätön rangaistus eivätkä painavat syyt vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista; ja

2) nuorisorangaistukseen tuomitsemista on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi ja uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Nuorisorangaistus voidaan tuomita

1 momentissa säädetyin edellytyksin myös sellaisista tuomioistuimessa samalla kertaa käsiteltävistä rikoksista, joista ainoastaan osa on tehty alle 18-vuotiaana.

Nuorisorangaistuksen kestosta ja sisällöstä säädetään nuorisorangaistuksesta annetun lain (/) 2 §:ssä.

13 §

Vapaudenmenetysajan vähentäminen

Jos rangaistukseksi tuomitaan nuorisorangaistus, vapaudenmenetys on otettava huomioon kohtuullisessa määrin vähentämällä tuomittavalle muutoin määrättäviä nuorisopalvelutunteja.

Jos rangaistukseksi tuomitaan nuorisorangaistus, vapaudenmenetys on otettava huomioon kohtuullisessa määrin sen vähennyksenä.

7 luku

Yhteisestä rangaistuksesta

4 §

Muut seuraamukset

Samalla kertaa tuomittavista rikoksista määrätään vain yksi nuorisorangaistus.

8 §

Aikaisemmin tuomitun nuorisorangaistuksen huomioon ottaminen

Jos nuorisorangaistukseen tuomittu olisi tuomittava ehdottomaan vankeusrangaistukseen ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista tehdystä rikoksesta tai nuorisorangaistuksen tuomitsemisen jälkeen mutta ennen sen täytäntöönpanon päättymistä tehdystä uudesta rikoksesta, hänet voidaan tuomita tästä rikoksesta ja nuorisorangaistukseen johtaneesta rikoksesta yhteiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Jo täytäntöön pantua nuorisorangaistusta vastaava osa on otettava huomioon siten kuin nuorisorangaistuksesta annetun lain 19 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

Tätä lakia sovelletaan sen voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin. Lakia sovelletaan myös, jos osa samalla kertaa käsiteltävistä rikoksista on tehty ennen lain voimaantuloa ja osa voimaantulon jälkeen.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyihin rikoksiin sovelletaan nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annettua lakia (1058/1996) lain voimaantulon jälkeenkin, jollei 2 momentista muuta johdu.

Tällä lailla kumotaan nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetun lain 14 §:n 2 momentti.

3.

Laki**rikosvahinkolain 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä joulukuuta 1973 annetun rikosvahinkolain (935/1973) 8 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1062/1996, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 §

Tämän lain nojalla korvataan lisäksi esinevahinko, jonka yhdyskuntapalveluun tai nuorisorangaistukseen tuomittu on aiheuttanut palvelupaikan järjestäjälle tai sivulliselle suorittaessaan yhdyskuntapalveluun tai nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää. Palvelupaikan järjestäjälle korvataan myös se, mitä tämä on joutunut sivulliselle vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin perusteella maksamaan yhdyskuntapalveluun tai nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää suorittaessa aiheutetusta vahingosta.

Tämän lain nojalla korvataan lisäksi esinevahinko, jonka yhdyskuntapalveluun tai nuorisorangaistukseen tuomittu on aiheuttanut palvelupaikan *tai työelämään ja työn tekemiseen liittyvän perehtymispaikan* järjestäjälle *taikka* sivulliselle suorittaessaan yhdyskuntapalveluun tai *nuorisorangaistukseen* kuuluvaa työtä tai tehtävää. *Palvelu- tai perehtymispaikan* järjestäjälle korvataan myös se, mitä tämä on joutunut sivulliselle vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin perusteella maksamaan yhdyskuntapalveluun tai *nuorisorangaistukseen* kuuluvaa työtä tai tehtävää suorittaessa aiheutetusta vahingosta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

4.

Laki**eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta 30 päivänä joulukuuta 1946 annetun lain (894/1946) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1063/1996, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Tätä lakia sovelletaan myös henkilöön, joka laitoksessa pitämisen sijasta on määrätty tai sijoitettu työhön laitoksen ulkopuolelle taikka suorittaa yhdyskuntapalveluun tai nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää.

Tätä lakia sovelletaan myös henkilöön, joka laitoksessa pitämisen sijasta on määrätty tai sijoitettu työhön laitoksen ulkopuolelle taikka suorittaa yhdyskuntapalveluun tai *nuorisorangaistukseen* kuuluvaa työtä tai tehtävää.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.